

1

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Jom kipur je nám oporou 2

Poselství prezidenta
a premiéra Státu Izrael 10

Maharal v Libni 12

■ Krátce

Podle losu, který mágové metali před Hamanem, Amálekovým potomkem, se měl tento den stát *holocaustem starověkého židovstva*. Do doby, než se stal Haman vezírem, žili v perské říši Židé v blahobytu, bezpečí a v dobrých vztazích s ostatními obyvateli země. Jak podobné životu našich souvěrců z období výmarské republiky v Německu.

Rabín Daniel Mayer

Základní fakta jsou tato: existuje maso (potravina), které je halal (čti: chalal) a haram (čti: charam). Rituální porážka se jmenuje dhabiha (čti: dabicha). Rituálním požadavkem je především vykrevnění. Muslimský zákon, šaría, nevyžaduje oddělení masa a mléka, jakkoli v jiných otázkách je muslimská porážka velmi podobná šchitě. Muslimům je zakázáno jíst vepřové. I další dietetická pravidla jsou podobná – je zakázáno (odvozeno z Al-Buchářího hadithu – výroku tradovaného od Muhamada) pojídat „veškerou dravou zvěř se špičáky a všechny dravé ptáky s pařáty“.

Karel Goldmann

Je životně důležité budovat vazby s našimi bratry v diaspoře založené na pevných základech spolupráce a vzdělání. Role židovského vzdělání v diaspoře je skutečně nedocenitelná. Je tím pravým základním kamenem mostu, který spojuje Izrael se židovskými obcemi v zahraničí. Slouží jako podmínky smlouvy mezi novou generací mladých Židů a naším národem a vede krok za krokem k většímu porozumění významu vztahů mezi Izraelem a diasporou.

Šimon Peres

Maharal

v Libni

Moderátor Petr Brod se členem taneční skupiny Yocheved. Foto Milan Kálina

Jom kipur je nám oporou i v nejtěžších životních situacích

Prvního září jsme si připomněli sedmdesáté výročí napadení Polska nacistickým Německem, což se považuje za formální zahájení druhé světové války. Tato nejkrutější válka v dějinách lidstva byla jen vyvrcholením stále se stupňující moci zločinného Hitlerova režimu, proti němuž od roku 1933 žádný z demokratických států účinně nevystoupil. Během druhé světové války nacistická vražedná mašinérie vyústila v genocidu – holocaust – našeho národa. Šest milionů nevinných židovských obětí je stálým mementem celému lidstvu.

V machzorech na Roš ha-šana a Jom kipur nalezneme velice působivou modlitbu וַתְּנֵה תְּרוּקָה (U-netane tokef), kterou naše tradice připisuje rabi Amnonu z Mohuče, žijícímu ve 12. století. Zeptá-li se někdo, v čem tkví jádro Dne smíření, můžeme to objasnit právě slovy této modlitby:

*Na Nový rok budou zapsáni a o půstu
Dne smíření zapečetěni.
Kolik jich odejde a kolik jich bude stvořeno,
kdo bude živ a kdo zemře.
Kdo zemře v plnosti svých dnů
a kdo předčasně,
kdo bude utopen a kdo uhoří.
Kdo sejde mečem a kdo divou zvěří,
kdo hladem a kdo žízni.
Kdo zemětřesením a kdo epidemií,
kdo bude udušen a kdo ukamenován.
Kdo zůstane a koho vypoví,
kdo bude žít v klidu a kdo zešílí.
Kdo v blahobytu a kdo v utrpení,
kdo zchudne a kdo zbohatne,
kdo bude ponížěn a kdo povýšen.
Avšak pokání, modlitba a dobročinnost
odvracejí hrozivý ortel.*

Během druhé světové války nikdo z našich rodičů nebo prarodičů a příbuzných nevěděl, kdy nadejde jeho poslední okamžik a jeho smrt přiblíží tzv. konečné řešení židovské otázky. Nacistické koncentrační tábory, ony továrny na smrt, nepetržitě a s německou důkladností měnily lidské bytosti v popel a dým. Dnes již jen hromady brýlí, hraček, bot, vlasů, protéz a kufrů s napsanými jmény a čísly transportů nám připomínají tragický konec milionů lidí, kteří se „provinili“ pouze tím, že byli Židé. Avšak ani v Osvětimi, jednom z nejhroznějších táborů smrti, v rozporu s nacistickým zákazem, se ženy nebály slavit Den smíření. Jaká síla ducha a víry k tomu byly zapotřebí?!

„V osvětimském bloku č. 27 bylo na šest set žen. Jednu jeho část obývaly Židovky a druhou křesťanky – Polky a Ukrajinky. Aby bylo možné přijmout více vězeňkyň, jejichž počet neustále rostl, díky novým transportům, rozdělili blok přepážkami, mezi nimiž byla asi dvoumetrová vzdálenost. V takto vzniklých celách postavili tři pryčny a každá z nich sloužila pěti až osmi ženám. Bylo tu nepředstavitelně těsno. Naše denní strava

sestávala ráno z hořké kávy, v poledne jsme dostávaly polévku a večere byla 200 gramů chleba s marmeládou nebo margarínem. Když jsem se jednou večer vracela z práce

však ještě více udivilo, byl druhý den. Protože se Židovky postily, zůstalo v hrnci jídlo, kterého se po celý Jom kipur nikdo nedotkl i přes to, že byl hlad, a bývalo zvykem ukrást

Troubení na šofar

a čekala u brány ve frontě na svůj přiděl chleba, překvapilo mě, když Stubediens mi dala kromě chleba ještě svíčky. Zeptala jsem se, na co jsou ty svíčky, a ona mi odpověděla, že dnes večer je **erev Jom kipur**. Když jsem přišla na blok, nevěřila jsem vlastním očím. V podmínkách neustálého hladu se židovské ženy připravovaly na půst. Když nastal čas pronášení Kol nidrej, židovské ženy se modlily a plakaly zároveň, a hořící svíčky osvětlovaly prostor bloku. Když to uviděly křesťanky v jeho druhé části, zmlkly a nad nimi se vznášelo hluboké ticho. Tu jedna urostlá Polka vstala a přešla na naši stranu a pronesla: „Židovské sestry! Dnes, v den vašeho svátku, vám přejeme, abyste mohly příští Jom kipur slavit již na svobodě a doma, v kruhu vašich blízkých, s nimiž se tam setkáváte...“ Více si už z tohoto jejího projevu nepamatuji. Jen si vypomínám, že její slova na nás všechny udělala obrovský dojem. Byl to okamžik lidské svornosti v místech, kde člověk člověku byl hůře než vlkem. Co mě

slabší ženě část jejího skromného přidělu. Jídlo zůstalo na svém místě až do východu hvězd, do konce svátku. Teprve potom ho ženy snědly.“

*(Ze vzpomínek Naomi Judkowské
na večer Kol nidrej 1943 v Osvětimi –
Kibuc Lochamej ha-getaot)*

Příběh, který jste četli, se udál v místech, kde lidský život měl menší cenu než krajíc chleba či kostka cukru. Dovídáme se z něj také neuvěřitelnou pravdu, že tam, kde vládla všudypřítomná smrt a masové vraždy byly povýšeny na árijskou ctnost, kde dozorce SS nelze nazvat lidmi a vězni se proměnili v pouhá čísla, přece jako by si tyto, na smrt odsouzené bytosti, připomínaly Hilelova slova: „ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש“ – *A tam, kde nejsou lidé, snaž se být člověkem*“ (Pirkej avot 2:6).

Proč téma holocaustu na Jom kipur? Jsou alespoň dvě příčiny: První je mystické spo-

jení mezi Purimem a Jom kipur. V hebrejštině jediným rozdílem mezi oběma slovy je písmeno „chaf – כ“ na začátku, tj. פורים (Purim) a כפורים (kipurim – k'purim), což můžeme přeložit יום כפורים (Den smíření), ale také i ve smyslu יום כפורים (Den jako Purim). Purim je však v našich představách spojen s veselím a Jom kipur s postem a sváteční bohoslužbou s mnoha elementy pokání. Co je tedy oběma dnům společné? Kniha Ester, kterou čteme o Purimu, nás seznamuje se dvěma událostmi. Jedna hovoří o tom, že tehdy stál židovský národ na pokraji svého fyzického zničení a druhá událost je naplněna radostí z nečekaného osvobození. Spojit však v jeden den pocity tísně a úzkosti s pocity radosti a veselí jde velmi těžko, proto naši učenci stanovili na předvečer svátku Esterin půst (תענית אסתר). V ten den se postíme, pronášíme modlitbu Avinu malkenu a další modlitby, v nichž převládá duch svátečního pokání, což je podobné jako o Jom kipur. Esterin půst stanovili naši učitelé na 13. den měsíce adaru. Podle losu, který mágové metali před Hamanem, Amálekovým potomkem, se měl tento den stát holocaustem starověkého židovstva. Do doby, než se stal Haman vezírem, žili v perské říši Židé v blahobytu, bezpečí a v dobrých vzta-

zích s ostatními obyvateli země. Jak podobné životu našich souvěrců z období výmarské republiky v Německu.

Druhou příčinou je dějinami nás provázející imperativ: „Pamatuj, co ti učinil Amálek... Nezapomeň!“ (Dt 25,17-19). Amálek se stal symbolem nenávisti a zášti ke všemu židovskému, podobně jako Hitler, jeho duchovní žák a pokračovatel se svou nacistickou ideologií. Tento Boží imperativ nám přikazuje neustále bojovat proti Amálekově, ať se skrývá pod jakýmkoli pláštíkem včetně Dělnické strany, Národního odporu a ostatních neonacistických, xenofobních a antisemitských seskupení. Také tím, že budeme aktivně vystupovat proti pohrobkům nacistů a upozorňovat na jejich zrůdnou ideologii, uctíme památku mnoha tisíců osvětimských žen, z nichž pouze nepatrnému počtu se alespoň z části vyplnilo přání statečné polské spoluvězeňkyně – dožily se osvobození.

V tento svatý den nevzpomínáme modlitbou Jizkor pouze na naše zemřelé rodiče, ale vzpomínáme též na všechny blízké, kteří zemřeli mučednickou smrtí v době katastrofy evropského židovstva.

► Rabin Daniel Mayer

Program Bejt Simcha Říjen 2009

PÁTEK 2. ŘÍJNA
od 18 hodin v Bejt Simcha
Kabalat šabat
a přivítání svátku Sukot

PÁTEK 9. ŘÍJNA
Kabalat šabat s mládežnickou
skupinou z londýnské
Northwood and Pinner Liberal
Synagogue a rabinem Hillelem
Athias-Roblesem

SOBOTA 10. ŘÍJNA
v synagoze
v Heřmanově Městci
Oslavy Simchat Tora a seminář
s rabínkou Raachel Jurovics
a kongregací Beth Or (Raleigh,
Severní Karolina), která vlastní
Tóru pocházející z Heřmanova
Městce. Informace a přihlášky
v Bejt Simcha do 2. 10.

V pátek 30. 10. se bohoslužba
v Bejt Simcha nekoná.
Místo toho Vás zveme
na Kabalat šabat a večeři
s rabinem Kučerou
v restauraci Mánes (přihlášky
v Bejt Simcha do 21. 10.).

PRAVIDELNÉ AKCE
Kabalat šabat každý pátek
od 18 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST
až do odvolání pouze po předchozí
telefonické dohodě

Bejt Simcha
Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného: pošlete, prosím, svůj zádot na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon: 724 027 929, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Bejt Simcha srdečně zve: SIMCHAT TORA 5770

sobota 10. října, Heřmanův Městec
společná oslava s rabínkou Raachel Jurovics a kongregací
Temple Beth Or (Raleigh, Severní Karolina), která vlastní
svitek Tóry pocházející z Heřmanova Městce

program: 10.30 bohoslužba v synagoze, 12.30 oběd ve městě,
14.00 dvě studijní hodiny, 16.00 neformální seuda šlišit – pohoštění,
18.00 havdala v synagoze, následuje koncert souboru Rebelantissimo
(sefardské, hebrejské a jidiš písně), 19.30 večeře ve městě

doprava individuální nebo společná doprava za poplatek 500 Kč
přihlášky (nutné i v případě individuální dopravy kvůli rezervaci míst v restauraci)
nejpozději do 2. října na adrese kehila@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 724 027 929

Bejt Simcha ve spolupráci s FŽO a WUPJ
(Světovou unii progresivního judaismu) srdečně zve na:

KABALAT ŠABAT S RABÍNEM TOMÁŠEM KUČEROU

pátek 30. října od 18 hodin

v restauraci Mánes (Masarykovo nábřeží 250, Praha 1)

**Kabalat šabat, společná večeře,
přednáška rabína Kučery**

vstup: 50 Kč dospělí, 30 Kč studenti, děti do 12 let zdarma • pouze pro
přihlášené • počet míst je omezen • přihlášky na adrese reform@volny.cz
nebo na telefonu 724 027 929 do středy 21. 10.

Židovské náhrobky – umění symbolů

Motivy zármutku a skonu

9. část

Židovské hřbitovy jsou definovány talmudskými pravidly, na jejichž dodržování dohlíží spolek Chevra kadiša gmilut chasadim. Pohřebiště jsou považována za rituálně nečistá místa, která musí být přesně vymezena i z důvodu nutnosti očisty při odchodu. Jedním z hebrejských názvů židovského hřbitova je *dům hrobů* – bejt kevarot. Hroby a způsob jejich označení pomocí náhrobků mají zůstat na místě navždy. Před existencí hromadných pohřebišť bylo zvykem jednotlivé hroby nebo hrobky viditelně označit pro kolemjdoucí. Jedním z obvyklých způsobů bylo umístění hrobu pod stromem, jak je popsáno v biblickém textu (1 Sam 31,13). Debora, kojná Rebeky, byla pohřbena pod stromem, který Jákob nazval *Dubem pláče* – alon bachut (Gn 35,8).

Alon bachut – Dub pláče

Dub pláče se stal symbolem pro projevy smutku a zobrazení smutečního stromu bylo pro výzdobu náhrobků příhodné. Skutečnost, že toto zobrazení vychází ze židovské biblické tradice, dokládá hebrejský nápis *alon bachut*, kterým je v některých případech motiv označen. Za nejstarší zobrazení na našem území je možné považovat stylizo-

Obr. 1: Mikulov, okres Břeclav, židovský hřbitov, náhrobek Heršla, syna Heršla Loschütze, 1866, detail

vaný vegetativní motiv na náhrobku Liby, ženy Avrahama Perelese, na Starém židovském hřbitově v Praze (1587). Text náhrobku začíná hebrejským souslovím: Pod dubem pláče... „*tachat alon bachut*“. Stěla je v horní části zdobena dvěma stočenými volutami, vyrůstajícími z rozložitě základny trojúhelníkového tvaru. Na základě textu náhrobku lze tento stylizovaný rostlinný motiv interpretovat jako Dub pláče.

Další příklady užití motivu *alon bachut* doplněného nápisem nacházíme až kolem poloviny 19. století. V této době stromy mívají podobu smuteční vrby. Nejvíce dochovaných příkladů se nachází na hřbi-

tově v Mikulově kolem poloviny 19. století (Šimon, syn Wolfa Deutsche, 1853, Rivka Mirjam Sara, žena Isaka Weibergera, 1855, Heršl, syn Heršla Loschitze, 1866, obr. 1). Ve druhé polovině 19. století byl motiv velmi oblíben a používán často pro náhrobky žen. Ve 20. století byl stylizovaný symbol Dubu pláče včetně nápisu použit haličskými uprchlíky na hřbitově v Pohořelicích (Miezi, dcera Reuvena Gecla Berkowitsche, 1915).

Smuteční strom *alon bachut* je, kromě levitského a kohenského znamení a Davidovy hvězdy, nejděle doloženým výtvarným motivem výzdoby židovských náhrobků na našem území. Je totiž jedním z mála symbolů používaných ve výzdobě židovských sepulkralií po druhé světové válce. Včetně nápisu, který jej určuje, se objevuje na několika náhrobcích v Liberci (1946).

Obr. 2: Myslkovice, okres Tábor, židovský hřbitov, náhrobek Esterl, ženy Wolfa Schönbauma, 1857, detail

Symbol stromu měl ve svém znaku pražský spolek *Chevra kadiša gmilut chasadim*. Zobrazení je dochováno na holbách

Obr. 3: Heřmanův Městec, okres Chrudim, židovský hřbitov, náhrobek Ley Ludmily, ženy Meira Goldmanna, 1869, detail

z poslední čtvrtiny 18. století a považuje se za „cechovní“ znamení spolku. Bratrstvo je používalo při každoročních slavnostech. V dekorativní kartuši umístěné na holbě je zobrazen strom připomínající dub, který je obklopen náhrobky. Cechovní znamení spolku jakožto symbol zármutku a truchlení se stalo příhodnou inspirací pro rozšíření motivu v reliéfní výzdobě náhrobků.

O necelé století později byl smuteční strom zobrazen ve štítu budovy spolku *Chevra kadiša* ve Strážnici. Budova špitálu, kterou se vstupovalo na hřbitov, nese ve svém štítu zobrazení smutečního stromu typu *alon bachut*. Připojený nápis datující budovu k roku 1873 je uvozen souslovím: „stín našich dní na zemi“.

Podoba smutečního stromu byla obvykle jasně rozpoznatelná, proto se často vyskytuje i bez nápisu. Ačkoliv je znám již z náhrobků z 1. poloviny 19. století (Břeclav: náhrobek Mirjam, ženy Henocha Hoffmanna, dcery Manise Bitnera, 1835), nejčastější výskyt spadá až do období po polovině 19. století. Velmi početně je dochován na Chrudimsku, kde se stal oblíbeným výtvarným tématem kamenické dílny v Luži, která zásobovala i hřbitovy ze širokého okolí z východních Čech. Většina lužských náhrobků s reliéfem smutečního stromu pochází ▶

Obr. 4: Radenín, okres Tábor, židovský hřbitov, náhrobek Leviho Tellera, 1849, detail

► z 60. let 19. století a jejich nositeli bývají muži. Zajímavostí je zobrazení smutečního stromu na náhrobcích členů rodiny Schönbaum v Myslkovicích, které symbolizuje přijetí zesnulého, obr. 2.

Obr. 5: Luže, okres Chrudim, židovský hřbitov, náhrobek Rejzl Epsteinové, 1866, detail

Pokud se hledala vhodná výtvarná znamení pro náhrobky manželů, používal se často smuteční strom pro ženy a tvořil protějšek pro typicky mužské symboly. Příkladem je dvojice náhrobků mohela Meira Goldmanna a jeho ženy Ley Ludmily v Heřmanově Městci (1853 a 1869, obr. 3).

Podoba smutečního stromu vycházela ze specifik židovské tradice, strom se stal

i oblíbeným tématem výzdoby křesťanských náhrobků. Na židovských náhrobcích bývá reliéf stromu kombinován s dalšími motivy: s hrobem (Uherský Ostroh, fragment, 1862) či s náhrobkem (Radenín, Levi Teller, 1849), obr. 4, nebo s vázou (Černovice, Mírl, žena Wolfa Arensteina, 1862). Unikátní je vyobrazení stromu typu *alon bachut*, stojícího uprostřed hřbitova ohrazeného zdí a opatřeného budovou *tahary* pro rituální očistu mrtvého těla na náhrobku Theresie Epsteinové v Luži (1866), obr. 5. Na reliéfu jsou detailně vyznačeny jednotlivé náhrobky hřbitova. Takováto vyobrazení na sepulkrálích jsou jedinečná i v evropském měřítku. Podoba varšavského židovského hřbitova je zachycena na reliéfu honosného monumentálního památníku ve Varšavě.

Náhrobní kámen

Tradice vztyčovat náhrobní kameny nad hrobem vychází z biblického textu, který zmiňuje vztyčený kámen (*maceva*) nad hrobem Jákobovy ženy Ráchel (Gn 35, 20). Náhrobní kámen jako téma pro výzdobu náhrobků se na našem území vyskytuje od počátku 19. století a za jeho rozšířením sledujeme již zmiňovaný emblém pražského spolku Chevra kadiša. Na ploše stély od této doby nacházíme samostatná zobrazení hrobu nebo náhrobního kamene v různých obměnách. Náznak hrobu v podobě vyvýšeného terénu je zobrazen na náhrobku v Uhříněvsi,

pod nímž je pohřben představený spolku Chevra kadiša (1800).

Zobrazení náhrobního kamene či čelní strany tumby se v náhrobní výzdobě objevuje od 1. poloviny 19. století (Joseph Pick, Kamenice nad Lipou, 1827, Kopl Epstein, Babčice, 1856, obr. 6). Na zobrazených náhrobních kamenech se nacházejí dvě písmena zkracující úvodní slova nápisu: zde leží (Hroubovice: Brejndl, žena Daniela Herše Wantocha, 1855), celé jméno zemřelého (zmiňované náhrobky z Kamenice n. Lipou a Babčic) nebo jeho iniciály (Žamberk: Jicchak Saxl 1850).

Ve východních Čechách najdeme na náhrobcích zobrazené velmi honosné a monumentální reliéfy náhrobků (zmiňované náhrobky z Vamberku a Hroubovic). Stylizované a jednoduše provedené náznaky náhrobků jsou zobrazeny na starém hřbitově v Kolíně (Gunpl, syn Azriela 1838) a na hřbitově Radobyl u Kamýku nad Vltavou (Hirš, syn Meira, 1840).

Obr. 6: Babčice, okres Tábor, židovský hřbitov, náhrobek Kopla Epsteina, 1856

Unikátní stély na hřbitově v Domousnici (Gela, žena Mošeho Freunda, 1848) tvoří na celé její ploše zobrazené průčelí v podobě domu se střechou opatřenou taškami. Vyjadřuje představu náhrobku jako příbytku duše. V některých z uvedených příkladů dokonce náhrobní nápisy sdělují: „s jásetem spočineš ve svém hrobě v zahradě ráje – *gan eden*“ (Hroubovice). Hrob proto neznamená jenom místo pohřbu, ale obsahuje také myšlenku zmrtvýchvstání. Náhrobek je v některých náhrobních nápisech připodobňován k *chupě*, svatebnímu baldachýnu, který příkryvá duši – *nefeš* (Kolín).

► Text a foto Iva Steinová

V minulém článku jsem se pokusil zamyslet nad tím, zda náš kašrut je košer. Zmínil jsem se tam i o jednom fenoménu, který kupodivu nezbudil příliš pozornosti. Tímto fenoménem je požívání halal (čti chalal) masa Židy.

Znamená muslimské automaticky špatné

Jelikož jsem člověk zvědavý, kterému nestačí jen tvrzení, že věci jsou tak, jak jsou, protože jsou, jak jsou, ale chci i nějaké zdůvodnění, snažil jsem se získat co nejvíce informací. Prakticky vzato mě nijak nepřekvapilo, že prakticky všichni rabíni, které jsem oslovil, odmítají, že by halal masa bylo košer. Obvykle jsem dostával odpovědi, že prostě košer není. Jedna odpověď, když jsem chtěl zdůvodnění, dokonce zněla, že halal není košer, protože si to nepřeje Bůh. Ale to, ať se na mě nikdo nezlobí, pomalu zavání hloupostí a pověrou.

Opet, ozývá se čertík v hlavě, je třeba si klást tedy otázku, zda nás Bůh vůbec může oslovovat v takovýchto pravidlech. Zda nám může kázat skrze ústa těch podivných členů ZZ Top, co ani v létě nesundají dlouhý kabát. Zdůvodnění – protože to chce Bůh – se tak vlastně stává protichůdným. Místo aby mě motivovalo k dodržování, odrazuje mě od něj.

Dodržovat kašrut je však jakousi známkou dobrého vychování. S takovým člověkem se druhý Žid rád potká, povečeří u něj, pozve ho na oplátku. Jenže co ve světě, kde byla prakticky zrušena ghetta? Držení kašrutu nás do jisté míry vyděluje. Staví kolem nás plot, protože nesdílíme jeden talíř s někým, kdo „není jako my“. Muslimové si to vyřešili po svém a do jisté míry mi je jejich řešení sympatické. Je totiž mnohem společenštější. Ale znamená to, že je lepší? To si nemyslím.

Názory rabínů

S otázkou „Proč je, či není halal košer?“ jsem obeslal celkem čtyři rabíny. Ortodoxní rabín Herschel Glück odpověděl, že „halal masa zcela jistě není košer. Má to mnoho důvodů, z nichž nejjasnější je, že se neshoduje s halachickými požadavky na maso a to především v metodě a postupu porážky, otázky odkrvení a zakázaných tuků, odstranění nervů a žil apod.“

Rabín Nathan Alfred, který vystudoval Leo Baeck College a v současnosti se stará o své obce v Belgii a Lucembursku, pro změnu zastává tentýž názor. „Muslimové sice mohou (a často to také dělají/dělali) jíst košer masa, ale Židé nesmí jíst halal.“ odpovídá na můj dotaz. „I když je postup přípravy masa podobný, pevně věřím, že muslimové jsou mnohem méně důslední v odkrvování masa. Islám krom toho nemá zákaz míchání masa a mléka, takže se mohlo stát, že obě dvě látky přišly do kontaktu. A někteří lidé tvrdí, že muslimští řezníci nekladou na nože, které při porážce používají, takové nároky jako židovští řezníci. Ačkoliv žádný z těchto důvodů není příliš přesvědčivý, raději bych se vyhnul konzumaci halal masa.“

Ani tento názor mě ale zcela neuspokojil. Obrátil jsem se proto se svým dotazem na Central Conference of American Rabbis. Odpově-

děla mi rabínka Deborah Prinz: „Košer v některých případech může sice být halal, ale naopak tomu nikdy nemůže být. Halal není košer. Halal porážka vyžaduje, aby bylo řečeno Boží jméno před porážkou a aby bylo zpíváno během ní. Nevím, zda to znamená, že musí být Bůh označen jako ‚Allah‘ nebo jiným jménem. Ale dále (cituji z článku Islamic_and_Jewish na Wikipedii): Dhabiha vyžaduje, aby bylo před každou porážkou vyřčeno Boží jméno. Některí muslimové tedy díky tomu tvrdí, že určité maso je halal, přestože neprodělalo dhabiha (rituální porážku). Což znamená, že například košer masa je pro muslimy halal stejně jako maso z jatek křesťanů. To se odvozuje z hadithu: ‚Al-Bucháří vypráví, že slyšel od Ajsi, ženy proroka Muhamada, která tvrdí, že za ním (Muhamadem) přicházeli mnozí lidé a říkali: Ó, proroku boží, lidé nám dávají maso a my nevíme, zda nad ním bylo či nebylo vysloveno jméno Boží. A on jim odpověděl:

Pak tedy nad ním vyslovte jméno Boží a jezte. Stručně řečeno: halal masa není košer.“

A aby toho nebylo málo, zeptal jsem se i rabína Tomáše Kučery. Ani jeho odpověď nevybočila z rámce toho, co jsem se dozvěděl jinde. „Halal masa nemůže být košer, protože nesplňuje tradiční definici,“ tvrdí rabín Kučera. „Niméně v německých komunitách, kde je kontakt s arabským obyvatelstvem velmi častý, zvláště ve větších městech, zdůrazňuji, je halal masa zajímavá a moderní alternativa, která zdůrazňuje, že přemýšlení o kašrutu je důležité, stejně jako hledání alternativního, třebaže netradičního řešení, které navíc psychologicky i sociologicky podporuje vzájemné porozumění s muslimským obyvatelstvem.“

Zakopany pes

Tohle všechno by bylo moc fajn a vlastně tak, jak to stojí, tak to je a nepotřebovalo by to další rozvíjení. Ale hlodalo to ve mně, a jelikož netuším, co vlastně taková muslimská porážka obnáší, rozhodl jsem se vyzvědět něco víc. V tomto směru patří velký dík pražskému ímámovi Omaru Omíčoví a členovi brněnské muslimské obce Lukáši Lhoťanovi. Nemalou měrou mi pomohla především svou radou a osobní konzultací Aisha Berrouche.

Základní fakta jsou tato: existuje maso (potravina), které je halal (čti: chalal) a haram (čti: charam). Rituální porážka se jmenuje dhabiha (čti: dabicha). Rituálním požadavkem je především vykřvení. Muslimský zákon, šárí'a, nevyžaduje oddělení masa a mléka, jakkoli v jiných otázkách je muslimská porážka velmi podobná šchitě.

Muslimům je zakázáno jíst vepřové. I další dietetická pravidla jsou podobná – je zakázáno (odvozeno z Al-Buchářího hadithu – výroku, tradovaného od Muhamada) pojídat „veškerou dravou zvěř se

► špičáky a všechny dravé ptáky s pařáty“. Dravá zvířata zde představuje takové dravce, kteří loví, trhají a žerou druhá zvířata. Ptáci s pařáty jsou sokol, orel, jestřáb a jiní.

Nicméně toto samotné je předmětem diskuze. Ibn ‘Abbás totiž proti tomuto hadithu namítá, že jsou zakázané pouze čtyři kategorie, které uvádí Korán, ale šelmy, které zakázal Muhamad, mají být považovány za makrúh, tedy nežádoucí, nikoliv však zakázané (haram). Svůj názor podpořil i citací Koránu (6:145), kde se říká: Řekni, Muhammade: „V Poselství, jež mi bylo vnučeno, se těm, kdo si ho přejí jíst, nezakazuje žádné maso kromě masa zdechlin, tekoucí krve a vepřového, poněvadž je nečisté a zakázané, a kromě masa obětovaného jinému než Alláhovi. Avšak není-li zbytků v případě nutnosti a nejedná-li se o úmyslnou neposlušnost a překročení patřičných mezí, pak jste bez viny, neboť Alláh je Odpouštějící, Nejmilostivější.“ S Ibn ‘Abbásem souhlasí imám Málík.

Porážka v islámu

Následující pasáž pochází z knihy *Povolené a zakázané v islámu*: „Suchozemská zvířata povolená k jídlu se dělí na dvě skupiny. Do první skupiny patří zvířata, která jsou ochočena nebo domestikována, například velbloudi, krávy, kozy, drůbež a další opeřenci, kteří se chovají na statečích nebo v domácnostech, a druhou skupinu tvoří zvířata nezkracená a divoká. Zvířata první kategorie musí být podle islámských pravidel porážena předepsaným způsobem, aby byla povolena ke konzumaci.“

Porážka se podle šári’y má vykonávat:

- Ostrým předmětem (i kusem ostrého kamene nebo dřeva), kterým lze zvíře podříznout a nechat vykrváčet.
- Porážka musí být provedena podříznutím hrdla nebo probodnutím hrdelní jamky s cílem usmrtit zvíře. Ideální je přerézat průdušnici, jícen a obě krční tepny.
- Během porážky nesmí být vysloveno jiné jméno než Alláhovo.
- Během porážky musí být vysloveno jméno Alláha.

Vidíme, že už v těchto čtyřech základních kamenech se muslimská porážka zásadně liší od šchity. Navíc islám povoluje konzumaci ulovené zvěře. A byli to právě Židé, kteří se ve starověku dívali na lovce jako na barbary a ulovené maso považovali za naprosto odporoučující lidské zhůvěřilosti. Přesto Muhamad přikazuje svým následovníkům, aby si před porážkou pořádně naostřili nůž, aby zvíře utišili, aby ho napojili a nakrmili, aby nestrádalo. I když je tento požadavek prakticky stejný jako židovský, přeci jen je zde zásadní problém – zvíře může být poráženo jakýmkoliv ostrým nástrojem. Jak na to reaguje Talmud? „Pojď a slyš: Pokud by někdo vzal ostrý kámen ze zdi nebo větev rostoucí ze zdi a použije to k porážce, je porážka neplatná!“ (Chullin 16b)

Maso od jiných

Maso z porážky lidu knihy je pro muslimy v pořádku. Aspoň podle slov Koránu. Výjimky samozřejmě platí – jsou to věci, které jsou jinak zakázané. Nicméně v islámu může být porážkem kdokoli. Ačkoliv judaismus klade důraz na to, aby řezník byl zručný, pečlivý, atd., nebylo tak tomu vždy. Mišna Chullin začíná slovy: každý může porážet a jeho porážka je v pořádku. Výjimku tvoří hluší, vyšetnutí a slepí jedinci. U slepých je ale výjimka, že pokud je na něj dohlíženo, i jeho porážka je platná. Zajímavé ale je, že se v gemaře traktátu Chullin rozvíjí zajímavá debata o tom, zda lze maso Samaritánů považovat za košer. Samaritáni měli vlastní verzi Tóry a vlastně tvořili jakési schizma judaismu. Jejich hexateuch (pět knih Tóry a Jozue) se mírně odlišoval od tradičně tradovaného textu Tóry mimo okolí hory Gerizim, kde stál chrám konkurující Jeruzalému.

Rabíni v gemaře Chullin 3b začínají diskusi, zda lze maso ze samaritánské porážky považovat za košer. „Naši rabíni učí: porážka Samaritánů je platná. To se ale vztahuje jen na případ, kdy byl u porážky přítomen Žid. Pokud ale Žid přišel a shledal, že Samari-

tán již zvíře porazil, vyřízne z masa zvířete kus velikosti olivy a dá ho sníst Samaritánovi. Pokud Samaritán maso své porážky sní, můžeme ho jíst i my. Pokud ho nesní, pak ho nebudeme jíst ani my.“ (Chullin 3b)

Nicméně diskuse se táhne až do *dafu* (fólia, dvoustrany) 5b, kde jakýmsi způsobem kulminuje v tvrzení: „Rabi Chanan řekl ve jménu rabi Jakoba ben Idiho, který promluvil ve jménu rabína Jošuy ben Leviho, který hovořil ve jménu Bar Kapary, toto: Raban Gamaliel a jeho soudní dvůr hlasovali o samaritánské porážce a rozhodli, že je neplatná. Na to rabi Zera dotazoval rabiho Jakoba ben Idu: Není to proto, že můj učitel slyšel pouze to pravidlo o nepřítomnosti Žida u porážky? – Odpověděl: Tento student se podobá tomu, který nikdy nestudoval zákon! Pokud nad ním nestál Žid, nutně musíme dojít k závěru, že je to chybné/neplatné.“ (Chullin 5b) [Následující *daf* obsahuje příběh o tom, jak se na popud rabiho Meira rabi Šim’on ben Eleazar vydal pro víno k Samaritánům a po návratu popisuje, že Samaritáni uctívali jakousi holubici. Jejich výrobky proto byly označeny za produkty modloslužebníků a tedy zakázané.]

V tomto směru je židovství výrazně exklusivistické, ba přímo klientelistické. Jiné maso než maso židovské a ze židovské porážky není přípustné.

V současnosti nicméně je zvykem, že spousta Židů hlásících se k progresivnímu hnutí ani nedodrží šchitu a jí, aniž by s tím měli nějaký vnitřní morální problém, maso nevykrvené. Spokojí se maximálně s dodržováním základních pravidel a nepožívání zakázaného masa. Zde jsme, podobně jako v onom příběhu s vínem, vyložené

dokončení na straně 11 ►

čtení pro děti a jejich rodiče

Svátky a co potom...

Tento Maskil dostanou laskaví čtenáři do rukou během svátků, které trvají více než tři týdny. Pravda, s přestávkami, ale od Roš ha-šana do Simchat Tóra je to v Izraeli 22 a v diaspoře 23 dnů. Pro některé z nás to může být těžký maraton, který lze jen stěží zvládnout, jiným to uteče jako voda.

Během svátků máme spoustu povinností, mnoho času trávíme v synagoze, proto je třeba se na svátky připravit, a to nejen po stránce materiální, nakoupit sváteční jídlo a oblečení, ale hlavně po stránce morální. Před Roš ha-šana se musíme usmířit se všemi, s nimiž máme nějaké spory či „staré účty“, a to vůbec není jednoduché. Pak se zase máme soustředit na to, abychom odpustili všem, kdo nám nějakým způsobem ublížili, protože prosíme-li, aby nám Všemouhoucí odpustil, tak nemůžeme my sami zůstat s hněvem v srdci vůči někomu, kdo nám udělal něco nepěkného.

Po Jom Kipur, kdy jsme se celý den modlili a rozjímali o tom, jakých hříchů jsme se dopustili a co všechno nám proto hrozí a nakolik prosíme o slitování a odpuštění, přicházejí svátky Sukot. Ty mají být radostné, ale ne vždy se to povede, protože ne každý má suku, ve které by oněch sedm dní mohl sedět, tedy jíst a spát. V diaspoře to také není vždy možné, protože může být zima a déšť. Tak může uniknout hlavní myšlenka svátku, totiž že nic není stálé a že naši předkové ze svých egyptských domů utekli do pouště, kde žili ve stanech. A i v moderní historii najdeme příměr, kdy Židé, kterým se podařilo uniknout z nacisty ovládané Evropy, také vyměnili komfortní byty za stany v tehdejší Palestině. Máme se naučit, že nic není neměnné, a vědomí, že se za každých okolností musíme přizpůsobit situaci tak, abychom mohli dodržovat micvot, které jsou nám dány Tórou, je důležitým posláním.

Proto, aby situace nebyla tak jednoduchá, přicházejí podzimní svátky, tedy podzimní Nový rok – 1. tišrej – jako připomínka stvoření světa, ale i datum, kdy se po horkém létě vracíme do pravidelného života, čas, kdy je dobré se rozpomenout, že stejně jako příroda se začne ukládat k zimnímu odumírání, tak i my se musíme připravit na to, že

jednu se i my budeme muset chystat na dlouhou cestu, na jejímž konci budeme skládat opravdový účet za své činy. Abychom se na to dobře připravili, měli bychom si dát záležet i při tomto každoročním účtování.

Oproti tomu nový rok, který začíná na jaře měsícem nisan, je spojen se životem,

s novým začátkem, s východem z otroctví, ale také s jarním rozvíjením se přírody, života. Snad ti, kdo žijí v moderních městech, trochu vzdáleni přírodě v klimatizovaných kancelářích a supermarketech, kde po dobu celého roku lze koupit stejné ovoce dovezené ze všech koutů světa, mají trochu problém s přizpůsobením se danému ročnímu cyklu. Také v diaspoře je to trochu těžší než v Erec Jisrael. Ovšem Tóru jsme dostali na hoře Sinaj v poušti, abychom věděli, že její dodržování není omezené místem nebo situací.

O tom všem je vhodné si popřemýšlet právě o svátcích. Jeden svátek není izolován od druhého, vše souvisí a má návaznost, proto si po Simchat Tóra nemůžeme oddychnout a říct si, fajn, máme svátky za sebou a teď je až do Pesachu od svátků pokoj. Není, prvním svátkem po Simchat Tóra je následující šábés. V židovském roce se neustále střídají svátky a všední dny s pústy a památnými dny a k tomu se přidávají svatby, obřizky a také pohřby a výročí úmrtí. Je to neustálé aktivní přecházení z jedné situace do druhé, ale vše má řád a je určeno pravidelností soboty, která je po Jom Kipur nejdůležitějším svátkem, který se k nám s železnou pravidelností vrací každých sedm dní, abychom sváteční atmosféru nezapomněli a byli na ni připravení. Znamená to také, že si obráceně do šabatu přinášíme něco ze svátků. Z těch podzimních, trochu smutných a naplněných pokorou a nejistotou, je třeba si vzít do každého šabatu onu povznesenou náladu svátečnosti slibů, že během celého roku budeme dbát všech zákonů Tóry anebo alespoň těch, které známe. Také je dobré si uvědomit, že se můžeme dostat do situace, kdy budeme o šabatu v docela jiných podmínkách (jako naši předkové na poušti), a přesto se musíme snažit ho dodržet tak, abychom jej neznesvětili. A to nemluvím o onom obávaném znesvěcení šabatu pomluvami, hádkami, hovorem o věcech, které k šabatovému stolu nepatří, zlostí či smutkem.

Snadno pak před vánočními svátky odpovíme dětem na otázku, proč nemáme také vánoční stromeček. Připomeneme jim právě všechny naše svátky, ale také svátek, který je velmi aktuální, a tím je nadcházející anebo předchozí šabat. Tento argument je ovšem použitelný pouze tehdy, pokud náš šabat je opravdu svátkem.

► **Hana Mayerová**

Jaký by to byl svátek, kdybychom k svátečnímu stolu nepřipravili něco nového, co nám připomíná Erec Jisrael a dávné doby, kdy vše bylo jasné a jednoduché, bez potravinových přídatků, klimatizace a dalších vymožeností.

Kuře plněné fíky – sklenici rýže povaříme tak, aby byla hotová asi napůl, půlku citrónu zbavíme kůry a nařežeme na malé kousky, 20 suchých fíků nařežeme také na malé kousky. Dále potřebujeme půl sklenice nařezané petrželové nati, dvě lžičce mletých mandlí, černý a bílý pepř. Všechny ingredience smícháme a osmahneme na olivovém oleji, směs naplníme kuře, které pečeme pomalu v troubě při 180 °C, a podlijeme suchým bílým vínem. Během pečení jej poléváme vypečenou šťávou.

Než se kuře upeče, je možné si připravit **jablka v medu** v poněkud netradiční verzi. Budeme k tomu potřebovat 30 ml vodky, 30 ml jablečné pálenky, 30 ml medového likéru (proč nezkusit medovinu), jablečnou šťávu (cider), med, plátek jablka. Širokou sklenici naplníme ze dvou třetin ledem, nalijeme vodku, pálenku, medový likér nebo medovinu, dolijeme jablečnou šťávu, ozdobíme plátkem jablka, na které jsme kápli trochu medu. *Šana tova u-metuka!*

čtení pro děti a jejich rodiče

O podzimních svátcích

Na dluh

Magid z Dubna vyprávěl tento příběh: jeden malý obchodník s látkami přišel k velkoobchodníkovi, aby u něj nakoupil. Velkoobchodník nařídil svým pomocníkům, aby zákazníkovi přinesli vše, o co požádá. Ten strávil v obchodě dlouhou dobu, nechal si všechno předvést, měl mnoho přání a objednávek: „Chtěl bych tisíc metrů téhle látky, dva tisíce metrů modrého sametu, tři tisíce metrů bílého hedvábí...“ vykřikoval. A tak to šlo dál a dál. Když pak přišel čas spočítat cenu a zaplatit účet, vzal si zákazník velkoobchodníka stranou a s velkými rozpaky mu zašeptal do ucha: „Poslyš, nemůžu ti teď zaplatit, nemám peníze. Můžeš mi to dát, prosím, na dluh?“ A tak je to i s námi, řekl Magid z Dubna. Když říkáme *Avinu malke-nu*, vykřikujeme k Bohu nejruznější prosby. Žádáme odpuštění, zdraví, dobrý život, bohatství, vykoupení a mnoho jiného. Ale když dojdeme k poslednímu verši (kdy bychom tedy měli zaplatit účet), tak zašeptáme: „Otče náš, králi náš, buď k nám milostiv a vyslyš nás, neboť nemáme dobré skutky (jimiž bychom mohli zaplatit za svoji velkou objednávku), prosím buď k nám shovívavý a vlídný a zachraň nás.“

On už je tam

Ti, kteří dorazili do vesnické synagogy brzy, si nemohli nevšimnout muže spícího v rohu. Jeho špinavé šaty a silný zápach alkoholu jasně napovídaly, jaká je příčina toho, že usnul v tuto brzkou hodinu. Opilý Žid v předvečer tohoto svatého dne? Někteří dokonce navrhovali, aby byl muž ze synagogy vyveden.

Brzy se ale synagoga zaplnila k prasknutí a dav milosrdně skryl spícího opilce před všemi, kromě těch, co stáli hned vedle něj. Když slunce zapadlo za horizont, dav náhle utichl: rebe vstoupil do místnosti a zamířil ke svému místu u východní zdi. Potom pokynul, aby otevřeli schránku s Tórou a *gabaj* začal vyndávat ven svitky a připravovat vše na *Kol nidre*.

A právě v tom okamžiku se opilec probudil, vypočetl se po schůdcích na vyvýšený stupínek uprostřed synagogy, opřel se o otcův pultík a zvolal: „*Ne'um ata hore'isa!*“ Když

totiž muž uviděl tu scénu – zaplněná synagoga, svitky vynášené z *aronu* – skrze alkoholové opojení mu to připadalo, že začínají *hakafot* na Simchat Tora! Opilý muž si spletl nejslavnostnější a nejvážnější moment roku s tou nejveselejší a nejradostnější událostí.

Pohoršení věřící se už už chystali vyhodit muže ze synagogy, když se k nim rebe otočil a řekl: „Nechte ho. Pro něj už nastal čas *hakafot*. On už je tam.“

Následujícího večera, když seděl rebe se svými chasidy po skončení půstu u slavnostního stolu, vyprávěl jim příběh reba Šmuela, onoho opilce z *Kol nidre*.

Ráno, den před Jom kipur, se rebe Šmuel doslechl o jednom Židovi, kterého uvěznil i s jeho ženou a šesti malými dětmi, protože nedokázali zaplatit nájem za dům a pozemek šlechtici, od nějž si je pronajímali. Rebe Šmuel šel za šlechticem, aby za dlužníky prosil. Ale šlechtic byl neoblomný. „Dokud mi nesplatí všechno do poslední kopějky,“ přísahal, „zůstane ten Žid i s celou rodinou tam, kde je teď. A ty se klid, než na tebe poštvu psy.“

„Nemůžu připustit, aby židovská rodina trpěla o Jom kipur u žalářů,“ rozhodl se rebe Šmuel a vydal se ihned shánět peníze, aby nešťastné souvěrce dostal z vězení ještě před soumrakem.

Celý den obcházel od domu k domu. Lidé dávali s otevřeným srdcem, když slyšeli o židovské rodině v nouzi. Ale odpoledne se nachýlilo a rebe Šmuelovi stále chybělo 300 rublů do potřebné částky. Kde jen sežene tak narychlo tolik peněz? V tom uviděl hostinec, kde seděla skupina pěkně oblečených mladých mužů a popíjela. Mladíci hráli karty a na stole už byla velká hromada bankovek a zlatých i stříbrných mincí.

Rebe Šmuel nejprve zaváhal, zda k nim vůbec má chodit. Co se dá čekat od Židů, kteří tráví den před Jom kipur popíjením a karbanem? Pak si ale řekl, že je to jeho poslední naděje. A tak přistoupil k jejich stolu a vyložil jim příběh nešťastné rodiny.

Mladíci se ho chystali odehnat, ale jeden z nich dostal veselý nápad: nebyla by to legrace opít zbožného Žida v hospodě zrovna v předvečer Jom kipur? Mávl na hostin-

ského a objednal velkou sklenici plnou vodky. „Vypij to až do dna,“ řekl rebe Šmuelovi, „a dám ti sto rublů.“

Rebe Šmuel se podíval na sklenici a potom na štos bankovek, kterým mu mladík mával pod nosem. Když nepočítáme přípitek na svatbách nebo o šabat, rebe Šmuel pil jen dvakrát ročně – o Purimu a o Simchat Tora, kdy každý chasid podporuje svatou radost těchto dní mocným douškem, aby se tělo radovalo společně s duší. A v téhle sklenici – která spíš vypadala jako džbánek – bylo víc vodky, než kolik rebe Šmuel vypil za celý rok. Po chvíli váhání rebe Šmuel sklenici zvedl a vypil ji až do dna.

„Bravo,“ zvolal mladík a podal mu sto rublů. „Ale to není dost,“ řekl rebe Šmuel a hlava se mu už začínala točit z vypité vodky. „Potřebuji ještě dalších dvě stě rublů, abych ty ubožáky dostal z vězení!“

„Dohoda platí!“ volali rozjaření mladíci. „Sto rublů za každou sklenici! Hostinský! Dolij našemu příteli!“

O dva litry a dvě stě rublů později se rebe Šmuel vypočetl z hostince. Jeho alkoholem zamížená mysl už nic nevnímala – ani pohoršené pohledy souvěrců, kteří rychle dokončovali poslední přípravy na Jom kipur, ani zuřivé štekání šlechticových psů, ani slzy radosti a hlubokou vděčnost vykoupené rodiny. Rebe Šmuel věděl jen to, že musí šlechtici předat peníze a spěchat do synagogy. Protože mu bylo jasné, že kdyby se ještě zastavil doma, aby před začátkem půstu něco pojedl, v žádném případě by nepříšel do synagogy na *Kol nidre* včas.

„Na Roš ha-šana,“ zakončil rebe svůj příběh, „se podvolujeme svrchovanosti nebes a prohlašujeme Boha za Krále světa. Dnes jsme se postili, modlili a činili pokání, snažili se vyrovnat minulé účty a prosili za lepší budoucnost. Nyní nás čekají Sukot, při nichž se radujeme nad tím, co jsme získali během Dnů pokání. A tato radost vrcholí při *hakafot* o Simchat Tora. Ale rebe Šmuel už je tam. Když včera při *Kol nidre* oznámil začátek *hakafot*, nebyla to chyba. Pro nás teprve začínal Jom kipur, ale on už měl Simchat Tora.“

S využitím zdrojů: www.urj.org,
www.chabad.org

Nový sidur HEGJON LEV: Modlitby progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny

Uspořádal: rabín Tomáš Kučera, Jan David Reitschläger, vydala: Bejt Simcha, formát: A5, 216 stran. Sidur je v pevné vazbě a na každé dvoustraně najdete hebrejský text, český překlad, transkripci do latinky a anglický (případně slovenský) text. Prodejní cena je 400 Kč při osobním odběru (po dohodě), 450 Kč na dobírku (včetně poštovného a balného). Zaslání na dobírku je možné i na Slovensko za celkovou cenu 570 Kč.

Objednávky na adrese reform@volny.cz nebo na telefonu 724 027 929.

Sidur je nyní možné zakoupit rovněž v ŽO Děčín a ŽO Liberec, v budoucnu pravděpodobně i v dalších židovských obcích.

Poselství prezidenta Státu Izrael Šimona Perese

židovským komunitám v diaspoře u příležitosti nového židovského roku 5770

Snad bude tento nadcházející rok ve znamení naplnění našich snah o dosažení míru, posílení bezpečnosti, ekonomického růstu, ochrany budoucnosti židovského národa a posilování vazeb mezi Izraelem a našimi židovskými bratry v diaspoře.

Šance dosáhnout míru je velmi blízko a musí být využita i za cenu bolestných ústupků. Zatvrzelé „ne“ vyjednávání, „ne“ uznání Izraele a „ne“ míru ze strany arabského světa bylo dnes nahrazeno trojím „ano“ saúdské iniciativě. Mezinárodní společenství vítá s nadšením snahu posunout mírový

proces kupředu a já věřím, že společnými silami lze vizi úplného míru naplnit. Tak vznikne stabilita, klid, bezpečí a prosperita pro naše děti a jejich potomky.

Jaderné zbraně v rukou fundamentalistických extrémistů představují hrozbu nejen pro Izrael, ale pro celé lidstvo. Je žádoucí jednotný a pevný postoj mezinárodního společenství vůči Íránu. Modlím se, aby tato strašná hrozba byla z lidstva snata a aby se svět mohl těšit nové éře míru a bezpečí.

Izraelská ekonomika ukazuje první známky zotavení z celosvětové ekonomické krize. Makroekonomické ukazatele jsou nadějně a tyto náznaky se odrážejí v rostoucím objemu investic. Hi-tech průmysl ožívá a objevují se nové společnosti. Nadešel čas využít slibné příležitosti odrážející se v růstu investic. Nyní je správná doba investovat v Izraeli do sféry alternativních zdrojů energie, produkce vody, bezpečnostní infrastruktury země, výchovných a vzdělávacích pomůcek a výzkumu kmenových buněk. Tvoříme budoucnost, která je v našich rukou.

Je životně důležité budovat vazby s našimi bratry v diaspoře založené na pevných základech spolupráce a vzdělání. Role židovského vzdělání v diaspoře je skutečně nedocenitelná. Je tím pravým základním kamenem mostu, který spojuje Izrael se židovskými obcemi v zahraničí. Slouží jako podmínky smlouvy mezi novou generací mladých Židů a naším národem a vede krok za krokem k většímu porozumění významu vztahů mezi Izraelem a diasporou. Pomůže zachovat bohatého dědictví našich tradic. Duch partnerství musí prostupovat všechny oblasti vztahů mezi Izraelem a diasporou. Čelíme závažným výzvám, které nám znovu připomínají nezbytnost jednoty ve chvílích zkoušky a odpovědnost, kterou jeden za druhého máme, tak jak ji vyžadovali naši proroci. Ohrožení židovských obcí ve světě je ohrožením Izraele samotného a osud Židů v diaspoře leží Izraeli na srdci. Drazí přátelé, na prahu tohoto Nového roku bych rád ze srdce popřál to nejlepší všem Židům v diaspoře v naději, že bude rokem plným radosti a dobrých zpráv.

Modleme se za bezpečný návrat všech rukojmí a pohřešovaných vojáků domů.

*Šana tova umetuka!
Jeruzalém, 13. září 2009*

Novoroční pozdrav izraelského premiéra Benjamina Netanjahua komunitám v diaspoře

Drazí přátelé,

v tuto chvíli, kdy židovské obce po celém světě slaví Roš ha-šana 5770, bych vám všem rád popřál „šana tova“ z Jeruzaléma, věčného, nerozděleného hlavního města Státu Izrael a židovského národa.

Roš ha-šana nám všem nabízí příležitost nejenom zúctovat s minulým rokem, ale také zaměřit naše naděje a modlitby na rok, který právě začíná.

V uplynulém roce se mnohé změnilo. Izraelská města byla loni neustále vystavována raketovým útokům Íránem podporovaných teroristů z Hamásu a naše ekonomika, tak jako mnohé po celém světě, se ocitla v hluboké recesi. Dnes si obyvatelé jižního Izraele užívají období klidu, jaké nezažili dlouhá léta, a ekonomika začala vykazovat známky zotavení.

Ačkoliv má za sebou teprve pět měsíců práce, naše vláda národní jednoty vybudovala širokou koalici vládních, podnikatelských a odborářských subjektů, aby prosadila unikátní dvouletý rozpočet a historickou pozemkovou reformu, která významným způ-

sobem podpoří v nadcházejících letech ekonomický růst.

Ale mnoho práce je ještě před námi. Musíme se nadále snažit o zajištění naší národní bezpečnosti před velkými hrozbami, kterým jsme stále vystavováni.

Musíme znovu nastartovat silný ekonomický růst, zlepšit vzdělávání na našich školách a potlačit trestnou činnost v našich ulicích. A musíme pokročit v zodpovědném mírovém procesu, jehož cílem je nastolení historického míru s našimi sousedy.

Především je nutné, abychom zůstali jednotní. Naše vláda národní jednoty je výrazem širokého konsensu, který v této zemi panuje. Národní jednota je vždy důležitou hodnotou, ale v obtížných dobách je naprosto nezbytná. A proto v nadcházejících letech, zatímco budeme pracovat na dosažení našich cílů, učiním vše, co je v mé moci, abych náš národ sjednotil.

Tato jednota je nutná jak uvnitř Izraele, tak i mimo něj. Pouta mezi Izraelem a židovskými komunitami v diaspoře po celém světě jsou obrovským zdrojem síly a já budu v nejbližších letech pracovat na jejich upevnování.

Nechť jste všichni zapsáni do Knihy života a necht' jsou našemu lidu dopřány bezpečí, prosperita a mír.

*Srdečně,
Benjamin Netanjahu*

ZAJÍMAVÁ PUBLIKACE

Sborník **Nebezpečné známosti. Pravicový extremismus v malém příhraničním styku** se zabývá

přeshraničními aktivitami pravicových extremistů s důrazem na česko-saskou hranici.

Autorky a autoři tohoto sborníku chtějí přispět

k utvoření komplexního obrazu současné situace, a to svými různorodými pohledy a ilustrativními popisy modernizujícího se pravicového extremismu. K cílovým skupinám čtenářů patří jak pracovníci ve sféře vzdělávání, v sociální a výchovné oblasti, tak i policisté a soudci.

Na úvod přibližujeme ideologická východiska pravicově extremistických projevů na obou stranách česko-německé hranice. Poté podrobně popisujeme aktuální projevy a strategie modernizujícího se pravicového extremismu a klademe při tom důraz na kulturní, propagandistické a násilné aktivity pravicově extremistických uskupení v Česku, Německu i v celé Evropě. Zároveň je pro nás důležité upozorňovat i na situaci obětí pravicově extremistických aktivit. Autorky a autoři těchto textů se totiž shodují v tom, že solidarita s oběťmi pravicově extremistického násilí a problematika diskriminace je výchozím bodem pro jakékoliv preventivní či represivní kroky spjaté s tímto fenoménem. Nemůžeme psát analytické texty, aniž bychom v praxi stáli na straně těchto obětí. Nakonec se *Nebezpečné známosti* věnují i kritickému hodnocení legislativních a exekutivních možností

omezování pravicově extremistických aktivit, jak ukazují především procesy na úrovni státních zastupitelství či dalších orgánů činných v trestním řízení. Na úplný závěr nabízíme k diskusi naši analýzu současné situace „v malém příhraničním styku“.

Ke stažení na stránkách <http://www.nebezpecne-znamosti.info/publikation.html>, zde i objednávky.

Znamená muslimské...

dokončení ze strany 7

vyzývání k zamyšlení, nakolik tedy se cítíme být součástí tradice a tradičního pohledu na kašrut a nakolik chceme uctívat holubici, či se k tradičnímu řešení otočit zády a svým způsobem prohlubovat židovské schizma nové doby.

Je košer halal?

O košer a halal masa existuje mnoho nedorozumění jak mezi Židy, tak mezi muslimy. Představa, že košer je halal, je sice celosvětově rozšířená, ale existují skupiny, které odmítají košer maso vnímat jako halal. Nakolik jsou to skupiny výjimečné a jejich hlas ojedinělý, nejsem schopen posoudit, ale je to také zajímavý názor. Košer podle *ehalal.org* totiž nespĺňuje požadavky halal masa.

„Vždyť muslimové přijímají košer maso bez obtíží, protože věří, že košer porážka (šchita) je podobná islámské rituální porážce (dhabh). Jak se ale muslimové stále více vzdělávají, zjišťují, že rozdíly mezi košer a halal jsou tak velké, že nelze vnímat košer maso jako náhražku halal masa,“ tvrdí se na stránkách. Uvádějí dokonce seznam, který poukazuje na zásadní rozdíly mezi halal a košer masem, vybírám jen ty, kde nejsou do očí bijící chyby:

- A) Během dhabh musí být jméno Alláha vysloveno nad každým poráženým zvířetem v této podobě: „Bismilláh, Alláhu Akbar“ (Ve jménu Alláha – Alláh je nejvyšší). Během šchity se ale jméno Boží řekne pouze jednou za den před první porážkou.
- B) Během košer porážky musí šochet řez vykonat v jednom rychlém a nepřerušném řezu. Islámská porážka musí být vykonána jedním rychlým řezem přičetným muslimem nebo muslimkou. Pokud se však stane, že svůj řez přeruší dřívě, než je dhabh ukončen, a okamžitě se vrátí, aby řez dokončil, je maso stále halal.
- C) V islámu je celé tele nebo ovce považováno za halal, ale Židé za košer považují pouze přední část a zadní část je pro ně nekošer.
- D) Maso králíka, koryšů, divokých slepic, hus a kachen jsou v očích islámského zákona povolené, ale v kašrutu jsou zakázané.
- E) Míchání mléčných výrobků a masa je v kašrutu zakázáno, ale halal to neřeší.

Tak jak teda?

Určitě znáte ten vtip, jak dva Židé ztroskotají na pustém ostrově. Po letech je zde

objeví loď a námořníci vidí, že dva Židi mají tři synagogy. Ptají se, jak k tomu tedy přišli. A oni unisono odpovídají: „To je jednoduchý. Do týhle chodím já, do támhleť on a do tý třetí bychom nikdy nevstoupili.“ Jako v tomto vtipu jsem si připadal, když jsem si hledal informace pro tento článek. Tak nějak jsem si zvykl, že existuje webová stránka snad na každou šílennost, jakou si kdo kdy vymyslel, ale překvapením pro mě byl hlas hnutí Jews for Allah, které propaguje myšlenku, že halal je košer. Jejich argumenty jsou sice poměrně přesvědčivé a člověka snadnou zmatou, ale je třeba nad vším přemýšlet. Ačkoliv se v některých věcech musí nechat, že mají pravdu, zobecnění, že halal je košer, protože je to požehnání od Alláha, zkrátka není dostatečným zdůvodněním v rámci jednoho náboženského systému (židovství), ale může fungovat v náboženství druhém (islám). A právě proto, že došlo k tomuto posunu v argumentaci, kdy se pozice Žida změnila na pozici muslima, nelze tento argument brát jako validní v židovství. Nijak nám to ale nebrání, abychom se nad jednotlivými názory nezamysleli. Zůstanu ale stručný a ocituji jen obecný rámec jejich argumentace:

1. Zvířata, která je povoleno jíst, musí být zabita podle Zákona.
2. Všechna krev musí být z masa odstraněna dříve, než je maso snědno.
3. Některé části povolených zvířat nesmí být snědny.
4. Nástroje, které přišly do styku se zakázanými potravinami, nemohou být použity na povolené potraviny.

Jak jen z letmého pohledu vidíme, argumenty stojí především na míchání pozic. Jak jsme si ukázali dříve, islámská porážka se zcela zásadně (byť se to může zdát jako drobnost) liší od židovské porážky a části zvířat, které mohou být snědny, se liší zrovna tak. U argumentu [1] a [3] tedy chybí: podle jakého Zákona a které části zvířete. Jenže touto specifikací by se ztratilo všechno – za pravdu by musel dostat ten, nebo ten. Obě náboženství se zde ale nepotkávají, naopak si konkurují. Platným a společným argumentem pro obě náboženství jsou pouze argumenty [2] a [4]. To je ale dost málo na to, aby se dalo argumentovat pro kladnou odpověď na otázku: „Je halal košer?“ Osobně jsem nabyl dojmu, že halal maso zkrátka košer není. Ale také jsem se přesvědčil, že muslim(ské) nerovná se špatné.

► Karel Goldmann

Maharal v Libni

V neděli 13. září se v libeňské synagoze konal k připomínce 400. výročí úmrtí Jehudy ben Becalel řečeného Maharal kulturní večer s hudbou, tancem, zpěvem i čtením, který připravila BEJT SIMCHA, o. s., v technické spolupráci se Sdružením SERPENS a za finanční podpory hl. m. Prahy v širším rámci V. ročníku festivalu neznámá hudba pražských synagog.

■ při relativně skrovné propagaci byla synagoga zaplněna do posledního místa a mnoho návštěvníků muselo stát. Připravený program nabízel pestrou směsí žánrů, takže se diváci jistě nenučili.

Program pod názvem *Rabi Löw by se (ne)divil aneb Golem na Palmovce* byl skvěle moderován známým publicistou Petrem Brodem, jehož improvizací schopnosti a smysl pro humor přidaly k programu to pravé koření. A koho divákům představil? Především Pražské filharmonické mužské kvarteto, kytaristu Michala Hromka a zpěváka Viktora Bajana a hráče na bajan, dále zpěváka a kantora Michala Foršta, který byl dramaturgem večera a v jeho průběhu několikrát zazpíval a dokonce i zahrál na exotický nástroj zvaný cajón. Dalším vzácným hostem večera byl známý herec a senátor Tomáš Töpfer, který se s námi podělil o svůj chlapecký sen a vyprávěl, jak to s tím snem po letech dopadlo. Ozdobou večera byl ovšem i Rudolf Pellar, který je svými posluchači a diváky už desítky let obdivován a, nebojím se říci, i milován. Přečetl krásnou

Mladé tanečnice se připravují na vystoupení

Tanečnice Yocheved si vystoupení užívají

Klezmerové kapele Trombenik to vždycky „šlape“

Kischonovu povídku, které dodal svým nenapodobitelným tónem ještě další dramatické dimenze. Hudební kreace Jirky Stivína není nutné popisovat. Zahrál nejenom sólově, ale také společně s dalšími muzikanty a dokázal krátkými „poznámkami“ své flétny improvizovaně komentovat i další vystoupení.

Pěvecko herecká produkce Hany Frejkové a její dcery Mariany Borecké bylo standardně kvalitní a na výsost profesionální. Vzruch, energii a temperament vznesly do synagogy členové tanečního souboru Yocheved z Třebíče, kteří předvedli variace na židovské tance i ukázkou renesančního tance z doby, kdy Maharal žil a působil.

Hana Frejková – její repertoár jidiš písní vždy dojme a potěší

Jiří Stivín a Tomáš Töpfer sledují vystoupení svých kolegů

Přestávku v pořadu zaplnila skvělá klezmerová kapela Trombenik.

Přestože libeňská synagoga nemůže nabídnout návštěvníkům komfort, kterým disponují jiné objekty, nabízí něco zcela nenahraditelného. Je to *genius loci* již neexistující, ale kdysi po Praze největší židovské obce. Historie, vzpomínky i nostalgie se mísí s nadějí, že v dohledné době se dočkáme opravené synagogy i s funkčním zázemím.

► Milan Kalina

Rudolf Pellar – skvělý umělec a skutečný gentleman

Tanečníci přináší na jeviště mládí, temperament a radost z pohybu

Ner Tamid se rozhořela v Teplicích

Jednoho až chytá u srdce, když zjistí, že dobrý člověk ještě žije. Kdyby totiž nebylo dobrých lidí, nebylo by ani možné, aby proběhl seminář Ner Tamid, který hostila Židovská obec Teplice víkend před Roš ha-šana, tedy 11. – 13. září 2009.

Skoro to vypadalo, že nic nebude. Měli jsme napjatý rozpočet, nervy nadranc a nikde nebylo nic vidět. Stále se nám nedostávalo místa k přespaní. Na hotel jsme neměli a nutit účastníky semináře, aby spali pod stanem za městem? To nám rozhodně nepřipadalo vhodné. Naštěstí se ale na Šabat Pinchas objevil Tomáš Pulc, který

Společná fotografie před budovou teplické obce s hostitelem Tomášem Pulcem

nám s ubytováním pomohl. Díky němu a vedení obce jsme nakonec nemuseli spát pod širákem, ale mohli jsme se ubytovat přímo na obci. Toto řešení mělo především dvě výhody: bylo to pohodlné a logisticky jednoduché.

Seminář byl veden v reformním duchu, ale protože respektujeme i naše hostitele, měli jsme rozdělený minjan a ženy k Tóře nebyly volány. Tento problém ovšem na šachritu vyřešil akutní nedostatek mužů. Ostatně ženy na semináři vyhrály počtem 7:6. Čili o prsa.

Co bylo cílem semináře? Potkat se, poznat se a také se trochu předvést. Ukázat, že zde není jen jeden pohled na naši společnou věc, že názory se mohou různit, ale přesto jsme schopni spolu hovořit, a že židovství i nadále žije. Ostatně to byl i důvod, proč jsme seminář nazvali Ner Tamid – Věčné světlo.

Naším cílem ale bylo především: potkat se, poznat se, poučit se. A protože Vysoké svátky byly na spadnutí, jejich tematika se táhla celým naším společným víkendem.

Náboženskou složku zajistil Ivan Kohout. V Teplicích to pro něj nebyla premiéra a sám si pochvaloval, jak dobře se v místní modlitebně zpívá.

Edukativní složka semináře byla rozčleněna mezi přednášející – Davida Krause a jeho Maharala, Karla Goldmanna a diskusi o Vysokých svátcích, Yuvala Nemirovského a jeho přednášku o Izraeli a armádě, Daniho Zisse a jeho přednášku o židovském prostoru a architektuře a Tomáše Pulce, který nám udělal komentovanou prohlídku Teplíc a místních židovských památek. Velký dík patří též paní Kottové, která nás provedla Terezínem.

Zábava byla řešena velmi prostě: seznamovací večírek proběhl v místním jazz klubu a po šábesu jsme se společně podívali na Sashu Barona Cohena ve filmu *Borat*. Kromě toho bylo během dne hodně přestávek, kdy jsme měli dost času si mezi sebou popovídat. Dobrá

Na vedení bohoslužby se připravuje Ivan Kohout, přihlíží náš dobrodinec Tomáš Pulc

nálada se přenášela z jedné přednášky do druhé, takže se jednotlivé vystupy mluvčích spíš zvrhávaly v obecnou diskusi o daném tématu.

Velký dík patří kromě ŽO Teplice též spoluorganizátorce Asje Mejtuv, která dokázala zkrotit divoký rozpočet a všem nám zajistila košer stravu v místní vegetariánské restauraci.

Seminář jsme symbolicky zakončili pod *ner tamid* hořící v krematoriu v Terezíně, kde jsme po tryzně Kever Avot zapálili svíčky za naše zavražděné.

► Text a foto: Karel Goldmann

Židovská obec Děčín

Žižkova 4, 405 02 Děčín IV, tel.: 412 531 095, e-mail: zidovska.obec.decin@volny.cz, www.zidovskaobecdecin.wz.cz

Židovská obec Děčín v rámci evropského dne židovské kultury pořádala dne **17. 9. 2009 koncert komorního souboru Atlantis Collegium Praha** k 250. výročí úmrtí F. Händela. Koncertu se zúčastnilo asi 130 hostů.

Dne **19. 9. 2009** proběhlo **setkání k prvnímu dni Roš ha-šana**,

nového židovského roku 5770. Bohoslužbu vedli kantor Michal Foršt, Achab Haidler a Jan Reitschläger. O hudební doprovod pana Michala Foršta se postaral pan Viktor Bytchek. Účastnilo se 42 členů židovské obce.

Dne **24. 9. 2009** vystoupila v děčínské synagoze **taneční skupina Besamim**.

Dne **18. 10. 2009** bude slavnostně zahájena **výstava obrazů se židovskou tematikou známé malířky Evy Milotové**. Účast na vernisáži přislíbil velvyslanec Státu Izrael s manželkou.

Tyto společenské akce již probíhají ve spolupráci se Židovskou obcí Ústí nad Labem.

Výstava Tel Aviv slaví 100! Fragments of a Style/ Česko-Izraelská identita

Výstava se koná u příležitosti 100. výročí založení města Tel Aviv, které si v roce 2009 připomínáme.

Sestává ze dvou částí – fotografií jedinečné architektury tzv. Bílého města Fragments of a Style (International Style Architecture in Tel Aviv) a grafických plakátů na téma česko-izraelská identita, které vznikly ve společném projektu českých a izraelských studentů grafického designu.

Výstava se koná pod záštitou Jana Fischera, předsedy vlády ČR. Pořadatelem je České centrum Praha a Velvyslanectví Státu Izrael. Hlavním partnerem výstavy je společnost Teva Pharmaceuticals.

**České centrum Praha,
Rytířská 31, Praha 1**

otevřeno do 2. října,
v pracovních dnech 10.00–18.00 h,
v sobotu 12.00–18.00 h
vstup volný

Sdružení Serpens si vás dovoluje
pozvat na výstavu

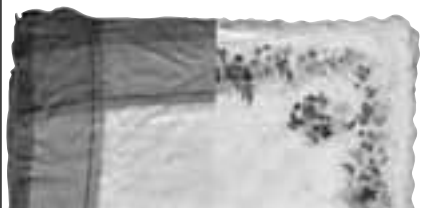
Ženy k mužům, muži k ženám

Textilní objekt Lenky Maškové postupně spoluvytvářený návštěvníky výstavy a inspirovaný Zdí nářků v Jeruzalémě

**v Synagoze na Palmovce
(Ludmilina 601/4, Praha 8,
metro B Palmovka)**

otevřeno do 12. října,
denně od 12 do 18 hodin

12. 10. v 18 hodin demisáž výstavy
proměněného textilního objektu
a koncert židovských písní v podání
Kateřiny Duškové a Libora Mošťáka

IZRAELSKÁ KULTURA V ČR

2. října, 17.00 h, františkánský kostel, Cheb

DIVADLO – SARAH COHEN-SIBONY: ŠATY

(Festival Divadlo jednoho herce) – Jedny šaty – tři ženské osudy. Historie jedné rodiny, štěstí i zoufalství, vepsaná do kusu látky.

9. října, 17.00 h – zkrácená verze (open-air),
nám. J. Palacha, Praha 1

11. října, 20.00 h, Divadlo Disk, Praha 1

DIVADLO – ORTO-DA: STONES

(Festival Příští vlna/Next Wave):

Stones v režii tří umělců (Yinon Tzafrir, Daniel Zafrani, Avi Gibson Bar-El) vypráví příběh žulového kvádrů, který měl posloužit ke stavbě pomníku na oslavu Hitlerova vítězství v Evropě. Válka ovšem skončila jinak: kámen se překvapivě ocitá jako památník židovským bojovníkům varšavského ghetta, přičemž se snaží jednak reagovat na dnešek, jednak na mýtus vítězství. Příběh inspiroval skutečně existující monument od Nathana Rapaporta (1911–1987) z roku 1948. Socha ožívá a vydává se na cestu posledními desetiletími v Izraeli a Evropě. Na hudbě založené, surreálné, fantaskní a komické zpodobení oživlého pomníku otevírá témata vítězství, mýtu i lidské duše. Více na www.orto-da.com.

11. a 12. října, 19.30 h, Divadlo Archa, Praha

TANEC – YASMEEN GODDER COMPANY: SINGULAR SENSATION

(Festival 4 + 4 dny v pohybu)

Bližší informace na www.ctyridny.cz a www.yasmeengodder.com

21. října, 19.30 h, Pražská křižovatka (kostel sv. Anny)

HUDBA – HOUSLISTA GIL SHAHAM

(Mezinárodní hudební festival Struny podzimu)

Johann Sebastian Bach: skladby pro sólové housle

Na programu sólového recitálu je mj. **Partita č. 2 d moll, BWV 1004** nebo **Sonáta č. 2 a moll, BWV 1003**. Houslista **Gil Shaham** patří k nejuznávanějším houslovým virtuosům současnosti.

Hraje na stradivárky Countess Polignac z roku 1699. Narodil se špičkovým izraelským vědcům během jejich akademického pobytu v USA, vyrůstal však v Izraeli. Svá houslová studia zahájil v 7 letech u Samuela Bernsteina na Rubin Academy of Music v Jeruzalémě, později pokračoval na prestižní Juilliard School of Music v New Yorku a Columbia University. V devíti letech se předvedl jako zázračný talent před virtuosy Isaacem Sternem, Nathanem Milsteinem a Henrykem Szeryngem, v deseti letech již debutoval s Jeruzalémským symfonickým orchestrem a o rok později s Izraelskou filharmonií pod taktovkou Zubina Mehty. Shahamovu mezinárodní kariéru odstartoval záskok za Itzhaka Perlmana v sérii koncertů

s London Symphony Orchestra v roce 1989, který se setkal s mimořádným ohlasem kritiky a udělal z osmnáctiletého Shahama ze dne na den hvězdu první velikosti. Jeho nahrávky získaly řadu ocenění, nahrál více než 20 CD pro Deutsche Grammophon, v roce 2004 založil svou vlastní nahrávací společnost Canary.

KULTURNÍ PROGRAM ŘÍJEN 2009

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze

Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro

tel.: 222 325 172, fax: 222 318 856

www.jewishmuseum.cz, education@jewishmuseum.cz

(Spojení: metro A, tram 18 – stanice Staroměstská; tram 17, bus 133 – stanice Právnická fakulta)

pondělí 5. 10. v 18 h

70. výročí prvních transportů českých a moravských Židů do Niska nad Sanem. Přednáška historika a dokumentaristy **Lukáše Příbyla**.

úterý 13. 10. v 18 h

Nigun – pásmo hebrejských, sefardských a jidiš písní a houslových improvizací. Účinkují: **Věra Nerušilová** – zpěv, **Alexander Shonert** – housle, **Natalie Shonert** – klavír.

Vstupné 60 Kč

čtvrtek 15. 10. v 18 h

Perzekuce židovského obyvatelstva v Československu Státní bezpečností. Přednáška historika **Ondřeje Koutka**, který pracoval několik let v Úřadu dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, seznamuje se základními aspekty činnosti StB zaměřené v rámci tzv. boje proti sionismu proti židovskému obyvatelstvu Československa. Věnuje se také hlavním tajným operacím StB proti Židům a konkrétním složkám tajné policie, které v této oblasti působily. Zvláštní pozornost věnuje tajnému projektu PAVOUK.

středa 21. 10. v 18 h

Projekce dokumentu „Po stopách starých rabínů“. Putování po významných izraelských lokalitách spojených s počátky rabínskému judaismu. Zničení jeruzalémského chrámu Římany vedlo k zásadní proměně židovského náboženství, nositeli židovské tradice se stávají rabíni. Dokument nesleduje rabínské hnutí v celé jeho šíři; soustřeďuje se na podhoubí, ze kterého rabínský judaismus vznikal, a na období prvních rabínů působících na území historického Izraele. Dokument uvede jeho režisér **Petr Raus**.

čtvrtek 22. 10. v 18 h
Autor, jehož knihy se nejčastěji ztrácejí z knihkupeckých pultů. Překladatelka **Tereza Černá** představí v rámci cyklu *Cesty izraelské literatury* izraelského prozaika, scénáristu a autora předloh komiksů **Etgara Kereta** (narozen 1967 v Tel Avivu), jednoho z nejčtenějších současných spisovatelů. Etgar Keret se ve svých absurdních, ironických, často groteskně vypointovaných textech dotýká palčivých problémů izraelské společnosti i existenciální situace moderního člověka.

úterý 27. 10. v 18 h

Izraelská společnost a náboženství. Přednáška právníka a politologa **Marka Čejky** z nového cyklu *Náboženství a politika v Izraeli*.

čtvrtek 29. 10. v 18 h

Maharalův život a společenské působení. Přednáška **PhDr. Alexandra Putíka** ze Židovského muzea v Praze se uskuteční jako doprovodná akce k výstavě *Cesta života* v rámci přednáškového cyklu *Maharal a jeho doba*.

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 20 Kč. Sály jsou přístupny vždy 20 minut před zahájením programu a po začátku koncertu nebo 15 minut po začátku jiného programu není vstup do Vzdělávacích a kulturních center povolen.

VÝSTAVY V PROSTORÁCH VKC:

Zmizelá stopa židovských památek. Výstava fotografií židovských hřbitovů, čtvrtí a synagog fotografa **Libora Cabáka** přináší odraz času, ve kterém se proplétá minulost se současností a zároveň ukazuje konec a začátek děje, který se neustále mění.

Neztratit víru v člověka... Protektorát očima židovských dětí a *Zmizelí sousedé/Pocta* dětským obětím holocaustu – stálá expozice kopií putovních výstav VKC.

(Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost po–čt 10–16 h, pá 10–15 h.)

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno, tel.: 544 509 651, fax: 544 509 652
www.jewishmuseum.cz/brno, brno@jewishmuseum.cz

neděle 4. 10. v 15 h

Sukot čili Svátek stanů. Jaký je význam svátku Sukot? Proč během něj Židé přebývají v přechodných příbytcích, tzv. sukách, a jak taková suka vypadá? To vše se dozvíte a svou suku si vyrobíte v naší dílně. Ochutnáme také tradiční jídla. Dílna pro rodiče s dětmi od 3 let. *Vstupné 30 Kč*

úterý 6. 10. v 18 h

Ludvík Aškenazy: Kůže – nový cyklus rozhlasových her **Ludvíka Aškenazyho** otevíráme slavnou hrou „Kůže“ (1967, režie **Jiří Horčíčka**). V Horčíčkově inscenaci excelují **Rudolf Hrušínský, Jiří Adamíra** a **Růžena**

Merunková. Hru přiblíží a pořadem provede **Mgr. Přemysl Hnilička**.

úterý 13. 10. v 18 h

...a pátý jezdec je strach – další film z uváděného cyklu „Filmy smrti, naděje a života – Holocaust ve filmu“. Příběh židovského lékaře docenta **Brauna** se odehrává v době odjezdu prvních transportů. **Braun** nachází ve své bídě a ponížení poslední zbytky sil a rozhodne se vzdorovat. Natočeno v roce 1964, režie **Zbyněk Brynych**. Hrají: **Miroslav Macháček, Jiří Adamíra, Jana Březková, Slávka Budínová, Ladislav Potměšil, Iļa Prachař**.

čtvrtek 15. 10. v 18 h

5xR = večer hudby židovských skladatelů pro Broadway a Hollywood: David Raksin, Sigmund Romberg, Harold Rome, Ann Ronell, David Rose – sdružený večer věnovaný těm, kterým se neuchytilo tolik evergreenů, jak jazzmani říkají – standardů... Další pokračování poslechového cyklu „Hudebníci z diaspor“ s podtitulem „Slavní židovští skladatelé Broadwaye a Hollywoodu“ uvádí **MgA. Jan Beránek**.

úterý 20. 10. v 17 h

Symbolika židovských náhrobků – přednáška **Ivy Steinové**, která pracuje v Národ-

Chorvatské velvyslanectví v Praze a Židovská obec v Praze zvou
na koncert smíšeného pěveckého sboru ze Záhřebu

LIRA

pod vedením dirigenta Roberta Homena
ve středu 14. října od 18 hodin
v Jeruzalémské synagoze

Zazní španělsko-sefardské romance, synagogální-liturgické
skladby i jidiš folklorní písně

Smíšený pěvecký sbor Lira byl založen Židovskou obcí v Záhřebu v roce 1954. Cílem zakladatelů bylo po holocaustu zachránit před zapomenutím všechny druhy židovských sborových písní. Robert Homen, dirigent Liry, je současně i dirigentem sboru Opery Chorvatského národního divadla v Záhřebu a je považován za jednoho z nejúspěšnějších dirigentů mladší generace.

Koncert se koná pod záštitou Chorvatského velvyslanectví v Praze.

DSP HAGIBOR

Kulturní program říjen 2009

čtvrtek **1. 10.** v 15.30 h Koncertní sál – **Odpoledne s barokní hudbou**
účinkují: Martina Hévrová, Tereza Procházková,
Pavel Stránský

úterý **13. 10.** v 15.30 h Koncertní sál – **Beseda** s Evou Kosákovou
k 400. výročí rabi Löwa, zvaného Maharal

úterý **20. 10.** v 14.00 h Koncertní sál – „**Hledání světla**“ vernisáž
výstavy obrazů **Barbary Tomanové-Lebenshart**

Výstavy: grafika Karly Ryvolové, Židovské Město pražské 1870–1914, grafiky dětí z dílny manželů Elšíkových, fotografie Daniely Kaštánkové – Setkání na cestě...

VKC Židovského muzea v Praze, pobočka Brno

ním památkovém ústavu v Praze, kde se věnuje židovským památkám. Přednáška o symbolice výzdoby židovského náhrobku probere základní výtvarné typy výzdoby židovského náhrobku a jejich interpretaci. Výklad se zaměří na symboly jmen, činností, povolání a další symboly. Přednáška je uváděna v rámci cyklu přednášek „*Gan chajim – Zahrada života*“. Pořádáno ve spolupráci se Židovskou obcí Brno.

čtvrtek **22. 10.** v 18 h

Vztah k Židům a židovství u některých významných osobností literatury 19. století.
V úvodní přednášce nového cyklu „*Židé,*

židovství a antisemitismus v české literatuře 19. a 20. století“ se dozvíte něco obecně k problematice asemitismu, antisemitismu a filosemitismu v české literatuře 19. století. Celý cyklus bude spjat s recitacemi a četbou. Přednáší **doc. dr. Ladislav Soldán, CSc.**

Celý měsíc říjen můžete v sále VKC zhlédnout výstavu nazvanou **Židovské vzdělávání a školství**. Výstava vás provede dlouhou historií židovského vzdělávání od biblických dob až po současnost, seznámí s různými formami židovských škol, hlavními obdobími židovské vzdelanosti a některými jejími představiteli. *Vstup volný*

KULTURNÍ PROGRAM

ZÁŘÍ 2009

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

společenský sál, Maiselova 18

čtvrtek 8. 10. v 15.00

KÁVA O ČTVRTÉ

TOMÁŠ

POSPISZYL

teoretik výtvarného umění

dvacátého století,

pedagog pražské FAMU

Co je to umění? Jaké jsou jeho

možnosti, kde hranice a jaká

budoucnost?

úterý 20. 10. v 15.00

PODVEČER YVONNE

PŘENOSILOVÉ

Miroslav Horníček o ní řekl, že je

to jediná zpěvačka, která by

přezpívala i Alexandrovce.

IRENA

BUDWEISEROVÁ,

členka Spirituál kvintetu, první dáma
českého soulu, blues a gospelů

Pořady se konají za finanční podpory
Magistrátu hl. m. Prahy.

Změna programu vyhrazena.

ulpan

kurzy hebrejštiny

**největší nabídka kurzů
moderní hebrejštiny
v republice**

15letá tradice • vstřícní a kvalifikovaní
lektori • moderní metody •
přátelská atmosféra

Ve školním roce 2009/2010 otevřeme kurzy moderní hebrejštiny na 8 různých úrovních pokročilosti.

Podrobnosti i on-line přihlášku
najdete na **www.ulpan.cz**

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE & ORCHESTR BERG zvou: KINOKONCERT s podtitulem CINEGOGA

Klasický němý snímek **Hladová srdce (Hungry Hearts, 1922)** amerického režiséra **E. Masona Hoppera** s hudbou mladého českého skladatele Jana Duška a s živým doprovodem nejprogressivnějšího tělesa současné české hudební scény, Orchestru BERG, pod vedením Petera Vrábela

středa 14. 10. 2009 v 19.00 a 21.00 hodin

obě na sebe bezprostředně navazující představení se konají v jedinečném historickém prostoru Španělské synagogy, jež je součástí Židovského muzea v Praze (Věžeňská 3, Praha 1)

Díky novému hudebnímu doprovodu je uvedení v České republice dosud nepromítaného **unikátu němého éry Hollywoodu** z produkce Samuela Goldwyna **světovou premiérou**. Brilantní filmový amalgám romance, grotesky, dramatu ze soudní síně a dokumentu (snímek obsahuje originální dobové záběry newyorské Lower East Side, v prvních desetiletích 20. století obývané převážně židovskými přistěhovanci z východní Evropy) Židovského muzea v Praze laskavě zapůjčilo Národní centrum židovského filmu (The National Center for Jewish Film) při Brandeisově univerzitě (USA). NCJF se nedávno postaralo nejen o náročné restaurování originální kopie, ale pořídilo též digitální přepis díla, čímž jej po zásluze znovu zpřístupnilo široké veřejnosti.

Snímek *Hladová srdce* byl natočen na motivy povídek Anzii Yezierské, která jako první seznamovala běžné čtenáře s osudy židovských žen v Novém světě. Kostru filmového vyprávění tvoří příběh rodiny Levinů, přistěhovalců z východní Evropy usadivších se na newyorské Lower East Side. Zbožný otec Abraham, zběhlý ve věrouce, zato však s pramalým zájmem o světské záležitosti a obchod, má potíže uživit rodinu a usnadnit tak jejím členům integraci do moderní americké společnosti. Dcera Sára otročí jako myčka podlah v činžáku, kde rodina bydlí. Chce vydělat nějaké peníze a jak sama říká, „někam to v Americe dotáhnout“. Matka Hanneh, majetkárna, rázná matrona, úzkostlivě střádá každý cent na zvelebení své skromné domácnosti, neboť uvěř, že jí to pomůže lépe vydat nejstarší dceru. Tímto okamžikem se začíná odvíjet groteskní drama... Klasický hořkosladký snímek, osobitým způsobem vyprávějící o strastech a nadějích židov-

ských přistěhovalců, byl natočen na autentických lokacích newyorské Lower East Side.

SKLADATEL JAN DUŠEK

je nejmladším skladatelem, se kterým Orchestru BERG v současné době pravidelně spolupracuje. Na začátku této spolupráce stála shoda okolností objednávka nové hudby k avantgardnímu krátkometráž-

nímu filmu *Mechanický balet* Fernanda Légera. Zpracováním tohoto extrémně náročného zadání získal Dušek cenné zkušenosti se specifickým žánrem hudby k němému filmu a nutno říci, že se maximálně osvědčil. Jeho cyklus *Chalomot jehud'im*, který vznikl pro loňskou sezónu orchestru, získal zcela zaslouženě cenu veřejnosti v soutěži NUBERG. Další novinku *Persony*, která byla zároveň Duškovou absolventskou skladbou, uvedl Orchestru BERG ve spolupráci s baletem Národního divadla a choreografkou Silvií Nečasovou letos v květnu na scéně Stavov-

ského divadla. Tento mladý skladatel se také může pochlubit dvěma prvními cenami ze skladatelských soutěží, objednávkami od festivalů, zahraničních sólistů i komorních souborů – nedávno například od slavného Nederland Blazer Ensemble z Nizozemí.

ORCHESTR BERG

je špičkové mladé těleso, které přináší svěží vítr na českou hudební scénu. Zaměřuje se na současnou hudbu a hudbu 20. století – tu kombinuje například s tancem, pantomimou, filmem, videoartem apod. Atraktivitu BERGových koncertů zvyšuje vystupování mimo tradiční sály, čímž se orchestru daří uvádět hudební díla do nevšedních souvislostí. Prostřednictvím objednávek nových děl u českých skladatelů především mladé generace pomáhá vytvářet nové hodnoty a investuje do budoucnosti hudby a umění. V současné době má na svém kontě již desítky světových premiér a také mnoho českých premiér vynikajících světových autorů. Orchestru BERG spolupracuje s mnoha renomovanými umělci a organizacemi jako jsou Národní divadlo, festival Struny podzimu ad. Věnuje se také propagaci hudby mezi nejmladšími generacemi a již několik let připravuje oblíbené koncerty pro děti.

Koncert v rámci cyklu CINEGOGA

(nepravidelný cyklus Židovského muzea v Praze, v jehož rámci se diváci mají možnost seznamovat se zajímavými a v Čechách pouze výjimečně uváděnými díly z oblasti židovského filmu a videoartu) a BERG 09 – BRÁNY SVĚTŮ (cyklus koncertů se světovými premiérami novinek mladých českých skladatelů s důrazem na spojení originální dramaturgie a netradičních prostor)

Projekt finančně podpořili: Velvyslanectví Spojených států amerických, Magistrát hl. m. Prahy, Ministerstvo kultury ČR, John Caulkins (www.moffom.org), Pražská židovská komunita BEJT PRAHA (www.bejt-praha.cz)

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze (Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

ZMIZELÁ STOPA ŽIDOVSKÝCH PAMÁTEK

výstava fotografií
Libora Cabáka

fotografie
židovských
hřbitovů, čtvrtí
a synagog

otevřeno
po-čt 10-15 h,
pá 10-12 h

milovníci kvalitní FOTOGRAFIE

Otevřeli jsme pro vás nový digitální
minilab v centru Prahy ve Valentinské ulici
s nejvyšší kvalitou fotografie.

Ochotný personál s mnohaletými zkušenostmi
vám splní všechna vaše
fotografická přání.

Profesionální úroveň služeb a příznivé ceny.

SLEVA 21%
na služby minilabu

SLEVA 5%
na nákup fotografického materiálu

slevový kupon
pro členy Židovské obce
v Praze a členy
Židovských obcí

ALLEGRO F O T O Valentinská 10, 110 00 Praha 1

Medaile s davidovou hvězdou

V letošním roce připomínáme 400. výročí úmrtí Jehudy Leva ben Becalel, známého i pod akronymem Maharal, je velkou událostí nejen pro českou židovskou komunitu, ale je příležitostí pro celou kulturní veřejnost, aby vzpomenula společnou historii více než tisíciletého soužití obou etnik v Čechách, Moravě a Slezsku.

Mezi desítkami různých akcí, koncertů, festivalů, konferencí, přednášek či soutěží, které tak či onak připomínají společnou česko-židovskou historii, patří i tematicky jedinečný soubor zlatých a stříbrných medailí, které vydala firma Lucid, spol. s r. o.

Firma byla založena v Jablonci nad Nisou a původně vyráběla kovodíly pro výrobu bižuterie. Postupně rozšiřovala výrobní sortiment o přesné díly pro strojní, elektronický a automobilní průmysl, začala i s výrobou reklamních předmětů a medailí. Od roku 2004 vydává vlastní zlaté a stříbrné medaile a tato část výroby se stala její kulturní vizitkou. Majitelé firmy mají blízký vztah k historii a kultuře a veškeré aktivity spojené s emisemi medailí – výběr témat, umělecké návrhy, kvalita ryteckého zpracování, výroba a především výběr nejkvalitnějších výtvarníků a rytců – probíhají za jejich přímé účasti a je jim věnována mimořádná pozornost.

Sami majitelé se k této aktivitě hlásí a sebevědomě říkají: „Při výběru témat pro emisní plán na určité období jsou vždy zvažovány historické a kulturní události, které budou v tomto období aktuální v kontextu námi již dříve vydaných emisí i s ohledem na témata zpracovávaná jinými výrobci medailí. V minulosti naše firma vydala soubor věnovaný Karlu IV., sérii medailí našich nejvýznamnějších panovníkům a prezidentů, emise věnované významným událostem 20. století (založení republiky, rok 1968, vstup České republiky do Evropské unie, sto let fy. ŠKODA aj.).

Na rok 2009 připadá i výročí spojené s rabi Löwem, což je téma uvozující celou škálu zajímavých námětů. Přítomnost židovského národa na území českých zemí zde zanechala nepřehlédnutelné stopy v mnoha oblastech a – jak jsme zjistili – zatím u nás nebyl vydán žádný soubor medailí, který by byl této skutečnosti věnován.

Rozhodli jsme se tedy vydat soubor medailí „Židovská kultura v Českých zemích“ jako hold příslušníkům židovské komunity za jejich příspěvek k rozvoji kulturního prostředí i ekonomické prosperity českých zemí během dlouhých staletí, kdy na území českých zemí žili a tvořili.“

Vybrat jen několik témat ze stovek nejrůznějších možností nebylo pro pracovníky firmy jednoduché, a neváhali se proto obrátit i na odborné pracovníky Židovského muzea v Praze. Cenné rady jim byly poskytnuty Mgr. Blankou Rozkošnou a Mgr. Zuzanou Tláškovou, které svou účastí garantují bezchybnost zpracování jednotlivých témat medailí. Z velkého počtu objektů, židovských uměleckých artefaktů a předmětů sloužících k náboženskému životu byly po roce vybrány tyto motivy:

Bar Micva, Židovská svatba – Mazl Tov, Starý židovský hřbitov v Praze, Staronová synagoga, Franz Kafka, Sigmund Freud. Všechny medaile mají společný avers – *motiv šesticípé hvězdy a svícnu.*

Výsledek snažení je nyní možné nejen zhlédnout, ale i zakoupit. Medaile mají jednotný průměr 20 mm, zlatá váží 3,6 g, stříbrná 5 g. Mohou být dodávány v sadě, nebo jednotlivě v dárkové etui. Ke kazetě je přiložena tematická brožura, jednotlivá medaile je pak doprovázena letáčkem a certifikátem. A pozor: u medailí Bar micva a Židovská svatba, které jsou krásným dárkem, lze na požádání vyrýt i datum.

Přesná cena medailí lehce kolísá podle aktuální ceny drahých kovů na burze, ale nyní lze uvést tyto aktuální ceny:

Kolekce: ve zlatě 25 300 Kč, ve stříbře 3400 Kč

Jednotlivá medaile v krabičce: ve zlatě 4100 Kč, ve stříbře 531 Kč

Pro odběratele našeho časopisu poskytla firma Lucid sedmiprocentní slevu (na objednávce je nutno uvést heslo „Maskil“).

Zájemci mohou kontaktovat firmu Lucid, spol. s r. o., telefonicky 483 320 852, 603 23 79 67 nebo na e-mailu lucid@lucid.cz.

stručný průvodce židovskou modlitbou

VYSOKÉ SVÁTKY

ימים נוראים – (Jamim nora'im)

Nacházíme se právě v období Vysokých svátků. Povězme si tedy velmi stručně něco o jejich liturgiích.

Předně je třeba říci, že o Vysokých svátcích nepoužíváme běžnou modlitební knihu, tedy sidur, ale tzv. *machzor* (מחזור, hebr. „cyklus“). Ten bohužel není v češtině k dispozici, budeme se tedy v tomto díle našeho průvodce muset obejít bez odkazů na běžně dostupnou modlitební knihu a o zvláštích liturgie pro Vysoké svátky si říci spíše obecně.

ROŠ HA-ŠANA – ראש השנה – NOVÝ ROK

Novoroční liturgie zahrnuje stejné denní modlitby jako jiný den či svátek, tedy *šachrit*, *mincha* a *maariv*. Navíc však říkáme ještě tzv. *musaf*, přídatnou sváteční modlitbu.

Základní struktura modliteb je v zásadě stejná jako obvykle, jen s některými vsuvkami a doplňky. Lze říci, že novoroční liturgie se od té běžné odlišuje čtyřmi hlavními změnami:

1. zařazení většího množství **pijutim**, náboženské poezie,
2. recitace modlitby **Avinu malkenu**, vkládá se za *Amidu*; v tradičních synagogách se neříká, pokud Roš ha-šana připadá na sobotu, jak tomu bylo právě letos (důvod je stejný jako u krácení *amidy* na šabat – o tomto radostném dni se vynechávají zmínky o neradostných, závažných tématech, v tomto případě o pokání a hříchu),
3. troubení na **šofar** (během *Kri'at Tora*, v průběhu *musafové amidy* a při recitaci *kadiš šalem* na konci bohoslužby) – správně bychom měli *šofar* slyšet stokrát; v tradičních kongregacích se na *šofar* netroubí, pokud Roš ha-šana připadá na sobotu,
4. do *musafu* se přidávají tři sekce veršů zdůrazňujících témata typická pro Roš ha-šana: **Malchujot** („Království“) – téma kralování Božího, **Zichronot** („Vzpomínky, připomínky“) – Bůh pamatuje na lidstvo a židovský národ, **Šofarot** – trobení na šofar jako symbol či předzvěst konečného vykoupení.

Drobné změny jsou také v samotných textech (zmínky o *Jom ha-tru'a* – Dni troubení, prosby o zapsání do Knihy života atd.) a navíc, což nelze v našem průvodci nijak zachytit, patří ke sváteční liturgie speciální melodie. Roš ha-šana má také své vlastní čtení z Tóry vybočující z ročního cyklu: na 1. den Roš ha-šana se čte 21. kapitola *Berešit* (Izákovo narození, vyhnání Hagar a Jišmaele), na 2. den potom kapitola 22 (*Akedat Jicchak* – Svázání Izáka).

JOM KIPUR(IM) – יום כפור(ים)

O Jom kipuru probíhají modlitby vlastně po celý den, jedná se o nejrozsáhlejší liturgii celého židovského roku. Kromě běžných tří denních modliteb a *musafu* se setkáváme ještě se dvěma modlitbami určenými výhradně pro tento den:

1. **Kol nidre** (כול נידר – „Všechny sliby“): vkládá se ještě před večerní modlitbu na samém počátku Jom kipuru. Jed-

ná se o asi nejpoblíbenější modlitbu tohoto dne, obecně se tímto názvem často označuje celá večerní bohoslužba na Jom kipur. V pravém slova smyslu se však nejedná o modlitbu, ale o právní akt, prohlášení, kterým se vyslovně povoluje všem, kteří zhřešili, tj. porušili své sliby vůči Bohu (nikoliv však vůči lidem, zde musí dojít ke skutečnému smíření a plnění daných slibů), aby zůstali a modlili se dále s kongregací. Kol nidre se zpívá a opakuje celkem třikrát. Má se za to, že původ Kol nidre je ve středověku, kdy byli mnozí židé donuceni ke konverzi k jinému náboženství a pokud se chtěli poté vrátit, Kol nidre je zprošťovalo jejich slibů, učiněných pod nátlakem.

2. **Ne'ila** (נעילה – dosl. „zavírání, zamykání“): upomíná na zavírání bran Chrámu, symbolicky pak znamená zavírání nebeských bran pokání a odpuštění na konci Jom kipuru. Po většinu času je otevřena schrána s Tórou a kongregace stojí. Celá **Ne'ila** je zakončena závěrečným troubením šofaru, tzv. **teki'a gdola** („velká teki'a“, zatroubení) – jedním dlouhým, nepřerušovaným tónem. *Ne'ilou* končí celý Jom kipur, a tedy i půst. Následuje tedy jeho „zrušení“ ve formě slavnostního jídla. Nesmíme ovšem zapomenout, že tím, že skončil Jom kipur, začal zároveň nový den a měli bychom tedy absolvovat ještě *maariv*, večerní modlitbu pro tento nový den. Proto v mnohých kongregacích ihned po *ne'ile*, ještě před zrušením půstu, vkládají *ma'ariv*.

Všech pět denních modliteb o Jom kipuru se vyznačuje vážnou a zároveň slavnostní atmosférou. Jako výraz pokory a pokání je zvykem nepoužívat tento den žádné zkrášlovací prostředky (líčení, parfémy, šperky), nenosit koženou obuv a doplňky. Tradiční barvou oděvu je bílá (ortodoxní muži mají ve zvyku nosit *kittel*), po celý den se při modlitbě obléká *talit* (včetně večerní modlitby, což je jediný případ za celý rok, kdy se *talit* nosí i večer). Podobně jako na Roš ha-šana jsou modlitby obohaceny o *pijutim* a nejrůznější přídavky.

Jedním z unikátních rysů jomkipurových bohoslužeb je sled modliteb zvaných **Selichot** („Odpuštění“) a **Viduj** („Vyznání (hříchů)“): obsahuje seznamy hříchů, kterých jsme se dopustili – vše řečeno v množném čísle, vyznáváme se tedy jako celek, jako celá komunita. Patří sem známé texty *Ašammu* a *Al-chet*. Při recitaci je zvykem bít se symbolicky do prsou.

Při *musafu* se recituje text **Ele ezkera** („Tyto si připomínáme“) neboli „deset mučedníků“ – středověká báseň popisující mučednickou smrt některých významných učenců z doby římské nadvlády.

Dalším specifíkem je tzv. **Avoda** („(Boho)služba“): recitace textů popisujících chrámovou bohoslužbu na Jom kipur, vrcholící vstupem velebného do nejsvatější svatyně.

Čtení z Tóry: ráno se čte oddíl z Leviticus 16 popisující rituál vyhnání „obětího beránka (či kozla)“ do pouště. Odpoledne se čte Leviticus 18 (výčet zakázaných manželských svazků). Jako *haftara* se odpoledne přečte celá kniha Jonáš.

► Připravila Kateřina Weberová